

Број
54/55

Суштина поетике

ЧАСОПИС ЗА КЊИЖЕВНОСТ

Година V

Јун/јул 2018.

Глушци

Излази двомесечно

Главни и одговорни уредник
Анђелко Заблаћански

Уредништво
Сања Живковић
Јелена Глишић

Сарадници чланови колегијума Проф.
др Љубица Несторов Проф. др
Слађана Миленковић Марко
Јуришић Милена Ћировић
Лектура и коректура
Брана Тарбук

За издавача
Синиша Живановић

Издавачи
СРПСКА КЊИГА М
Рума
УДРУЖЕЊЕ ПОЕТСКИХ СТВАРАЛАЦА
Глушци

Контакт
+381649803118
sustinapoetike@hotmail.com

Часопис је покренуо
Анђелко Заблаћански

Излази двомесечно

Народна библиотека Србије ISSN
23349417 COBISS.SRID 204386828

Интернет адреса
www.knjizevnicasopis.com

Број 54/55–Суштина поетике

Часопис за књижевност

Јун/јул 2018.
Глушци

Слика на насловној страни

Сава Шумановић – *Жетва*

Реч уредника

У јесењем (новембарско-децембарски) двоброју *Суштине поетике* направили смо неке промене. Изабацили неке сталне рубрике, а убацили нове, попут осврта *У ретро-визору*, која је прешла огледни развој и усталила се умешно вођена од стране Бране Тарбук. Исти двоброј се разликује од осталих и по првом штампаном издању, додуше у неколико примерака, али веома добро прихваћен од оних који су имали прилику да га листају.

У фебруарско-мартовском броју уведена је новина *Трагом писаца*, коју приређује Милена Ћировић а већ следећи (априлско-мајски) број је проширен *Споменаром српских песникиња*, који припрема Кристина Павловић Рајић. Поред сталних нових и старих рубрика, *Суштина поетике* задржала је курс *дати шансу свима* који задовољавају неке основне уметничке и естетске вредности које смо себи од почетка поставили као уређивачку норму.

Овај часопис окупља креативне људе са свих страна и различитих уметничких опредељења и захваљујући ентузијазму и дарежљивости људи добре воље, а на радост оних чије су се песме, прозни радови, есеји, осврти нашли у овом броју – *Суштина поетике* биће штампана у нешто већем тиражу од претходног, са жељом да спојимо данашњи технолошки развој с *добрим старим временима* која носе драж књиге у руци. Уредништво *Суштине поетике* се нада да ће овакав начин објављивања у будућности бити повремен, а једног дана и убичајен за сваки број часописа.

Анђелко Заблаћански

У ретровизору

Осврт на двоброј 52/53

Пише: Брана Тарбук

ХУК НАШЕ КРВИ...

Прича ми Виолета како ће ускоро бити сасвим уклоњени са пруга стари возови, они којима смо клопа-рајући путовали у своја села, на море, дуго. Па каже како ће купити карту за један од тих последњих старих полазака, испећи пиле и онда чим се захукта локомотива одмотати и у сласт јести сећајући се свих оних некадашњих породичних путовања.

Ја и сада могу да осетим у ноздрвама вечерњи мирис угрејаног челика на београдској железничкој станици, а нарочито се добро сећам како мирише Книн у зору, на лето, свежину, четинаре, на радост и слободу. И када се промоли сунце и укаже на обзорју Динара, живот као да почне.

Живот је једно велико клупко успомена, бола, љубави и патњи, са којима никако не можемо сами изаћи на

крај, већ само уз помоћ својих људи и своје земље, јер само ако знамо коме и где припадамо можемо ићи даље. Последњи број *Суштине поетике*, управо ме на то подсетио – где смо а где треба да будемо, какви смо а какви смо могли бити и чији смо заиста а коме се дајемо.

Разумеле смо се *Поетика* и ја већ на прву причу, о Баба–Стојни, из пера Данијеле Трајковић. Топли врањски говор и дирљиво једноставна повест о једној прекинутој љубави која је и након много, много година жива и свеприсутна. И колико је таквих прича, о непроживљеним животима, неиспуњеним љубавима, непоказаним способностима, даровима... Баба –Стојна је и поред тога без горчине, омиљена међу децом која су увек жељна њених прича, на којима се учи, одраста и сазрева, ако се уме слушати.

Свако од нас је само једна карика у ланцу који се протеже дуго иза и, ако имамо среће, дуго испред нас. Ми смо скуп колико својих личних искустава толико и знања и осећања наших предака, који су уткани у нас и које не смемо занемарити, јер само тако ћемо бити сигурни где год нас живот одведе и задржи. О томе дивно приповеда Александар Стевановић у причи *Знам*, присећајући се зимског јутра када одлази са дедом и братом да уберу бадњак: *Снег дубок али деда снажно прти. Дуле ступа у његове стопе, ја у Дулове*. Одавно нема ни деде, ни баке, али остало је сећање, знамен најлепшег описа који се може замислити: *Лепа као јутро Бадњег дана*. Довољан темељ за сигурност и праву меру за све у животу: *Идем светом поносно и чисто, слободно и лако. Не морам да се питам ко сам,*

не морам да доказујем шта сам. Не морам ако чујем, слушама и пратим хук своје крви...

И када то знамо, када се држимо тих људи и те земље, којима по рођењу и Божијој вољи припадамо, све је јасније и лакше, лакше се одлучује, лакше се и кризни тренуци савладавају, лакше се прихватају све те борбе које савршено описује Марија Стојиљковић Марстој у песми ***Дође тако час у животу***:

*Али то је живот, то га чини живљим,
јер боли срце, спушта па подиже разум.
Живот – то су непрекидни часови наших
осцилација, ритмика, динамика, музика, патос, или
тек екстаза, парадокс, иронија...*

Како ме је већ на следећој страници обрадовала и ово

о чему говорим одмах потврдила нова рубрика – ***Споменар српских песникиња***, коју уређује Кристина Павловић Рајић. Од непроцењиве важности је подсетити се на живот и стваралаштво тих храбрих жена које су ишле испред свог времена. Јела Спиридоновић Савић, прва у низу скоро заборављених имена која ће наново оживљавати на овим страницама, својим стиховима оправдава надимак *Драгуљ мисаоног бљеска*. Подсетила ме шта је права женска природа и које су њене моћи, али и дужности, колики терет, али и снагу жена носи у себи. Песма ***Жена*** казује колико и поред све те тежине и одговорности у њој живи *увек нешто детиње што се не буну на крст и не чуди се звезди*. Савршен опис женске природе, створене и способне да поднесе највећа искушења и страдања, да све обујми, схвати и

прихвати. Зато су жене храбрије, да кажу, да пишу, да покажу, признају... Жене се уче од мушкараца одлучности, а мушкарци од жена храбрости, зато само заједно успевају да одрже свет, зато су њих двоје, мушкарац и жена – једно.

Да заокружи ове мисли ту је *Песма жене*, да нас подсети како не дајемо довољно од себе, олако одустајемо, не користимо оно што знамо и дарове које имамо, предаде смо се, некако улећиле, често обесхрабрене трајемо, а дато нам је да знамо тајну живота и смрти, тајну припадности природи, тајну како огромна снага и највећа нежност могу бити у једном крхком женском телу.

*Наручја ми пуна, препуна
Још из доба златног Евиног,
Дивљег биља, цвећа,
А косе, густе ми косе,
Још пуне су влажне су росе,
Прадавних људских пролећа.*

И као што нам у животу треба равнотежа и осврт око себе да не бисмо превише остали задубљени у сопство и изгубили из вида све оно што траје око нас, тако се у средишту *Поетике*, као права равнотежа домаћим стиховима, налазе гости – индијски песник и три даме, једна из Русије, друга из Украјине, а трећа из Енглеске. Да погледамо мало очима других народа. Дебејсиш Парашар ће вас одмах освојити, непосредним и искреним стиховима, пуним разумевања за човека и његову природу. И даће вам дозволу да сањате, јер је право на снове исто као и право на ваздух – неприкосновено наше. А заборавили смо да

сањамо или се плашимо да сањамо, плашимо се да покажемо своју природу или смо потпуно заборавили како она изгледа...

Олесја Николајева доноси нам православни доживљај света и показује како је уз снажну веру могуће савладати и најтеже тренутке, како је светлост вере јак темељ за живот. Ала Миколајенко опет нас води на почетке пута, у детињство, присећајући се бакиних поука и секвенци које су обележиле наивне дечије дане:

*Те нежне подуке и топла јела и данас
зауостављају у грлу млеко из пакета.
(Млеко са павлаком)*

А како је данас:

Ко још данас испуњава жеље?

Ко још данас чита песме?

Ко још пије чај од мајчине душице и камилице?

(Анестетик)

Тамну страну данашњице сликају и снажни стихови Кејт Гарет, губитке, све оно што човеку измиче. Значи, човек је свуда човек, од крви и мяса, биће жељно топлине и нежности, на крају крајева, а ово време прети да нас претвори у машине, индивидуе, да будемо сами себи довољни, најмудрији, да све меримо само својим аршином... Не смемо се предати таквим захтевима, јер не припадамо само себи, јер су наше обавезе и дужности много веће од нас самих.

Колико је ломан створ човек и до које мере може изгубити борбу са својим манама и страховима показује нам и живот Војислава Илића Млађег, песника којег новије генерације скоро да не познају, а многи га поистовећују са његовим славнијим имењаком. Да исправи ову неправду потрудила се Милена Ћировић и пружила нам много више од књижевне историје, биографију, колико животну, толико и уметничку, јер су оне код Илића одредиле једна другу и преплеле се до крајњих граница. Живо исприповедана прича Илићевог живота, слика његовог бурног карактера који га је натерао да пуца у вољену жену у наступу љубоморе, све поткрепљено и запечаћено цитатима његових стихова, учиниће да пожелите да се много дубље и потпуније позабавите стваралаштвом овог песника, чији су стихови уклесани и на споменику српским јунацима на Зејтинлику.

Када смо тако добро савладали прошлост и подсетили се шта смо све добили и одакле долазимо, време је да нас песници суоче са садашњим тренутком. Шта видимо на тој слици... Пријатеље разбацане по свету којима се обраћа Милена Вукоје Стаменковић у песмама *Из Расејања*. Човека који се прави да је сам себи довољан, у коме умиру снови (*Навика*), град чији су људи разбацани, заборављени, разједињени (*Мом граду*). Али зато одмах иза тога прави показатељ где лежи нада – у младима, а ако су они као Лазар Буква, има спаса за ову земљу и овај народ. Увек треба похвалити храброст младости и од ње учити, не утапати се, него ићи својим путем који се јасно осети ако се послуша хук крви, она ће јасно рећи куда и како ићи.

Младост уме да осети суштину, да је намирише, нису јој видици замагљени страхом и бригама, не мисли на последице. Младост нема времена за сумњу, него дела. То треба памтити из младости, спремност на ризик. Добро је слушати старије, али ако бисмо стално радили како нам кажу нестало би ризика и сви би ишли разумом. Свет би стагнирао, можда би био добар и поуздан, али би стајао, укопан у месту, а све што се не мења неминовно мора да нестане. Свест би стагнирала, искуства би се смањила, а тамо где је све глатко и стоји нема напретка, напредује се кроз кризе и ломове и то личне и само своје, не туђе. Ми гледамо и слушамо, носимо своје наслеђе, али га богатимо личним и само својим искуством. Зато се мудрости увек учимо сами, а наш сопствени живот је наш највећи учитељ. Није узалуд тако мала разлика, само једно слово, између речи учитељ и мучитељ, јер се кроз муке и невоље најбоље учи. Али ако имамо на уму све оне дивне баке, дедове, све наше Зејтинлике – бићемо довољно мудри да препознамо свој пут:

Расти дрво моје на слепом белегу

Врисни муњо жарна у телу претесну

...

Песник мора да пуку стварност укине.

Метафора је пут кроз древне дубине.

(Сонет)

Поезија нашег времена сваким стихом показаће вам

да је увек на почетку и на крају свега љубав, према драгој

особи, земљи, а да је без ње све бесмислено. Да запечати причу коју нам **Суштина** прича – Момо Капор и његов **Оглас** у коме тражи ишчезли свет, пријатеље, делове некадашње стварности, све оне које смо заборавили закупљени собом, подсећајући нас да треба да оживимо неке другачије вредности. То нема везе са годинама, са пролазношћу, са носталгијом, него са начином живота, који је данас празан и штур, брз и груб, у коме смо индивидуе. Хајде да вратимо свет детињства, топао и сигуран, пун авантура, када су чуда могућа јер дечије очи откривалице у свему виде чудо и диве се од срца, шире руке и очи и плућа. И зато нећу да говорим о пролазности, него о знању које смо стекли, јер оно је важније од нас, њега преносимо, делимо, умножавамо, за њега одговарамо. Зато треба бити пажљив и захвалан за овај дар који се зове живот, не схватати га олако, него као што је Момо од џемпера направио личност, хајде да храбро правимо од свог живота збирку песама или роман...како коме више одговара.

Јер на крају пута све нас чека мрак и гроб, а на крају **Суштине** Јесењин и Дучић, тешки и мрачни, али не да се **Суштина**, завршава афоризмима, који увек дају наду, јер они су живо бунтовништво, а побуна је семе новог, побуне и буђења. Буна, буђење, будност – БУ, да нас мало уплаши, да нас тргне из летаргије и занетости, да мало размакнемо ове кулисе на које пристајемо и преузмемо своју стварност у своје руке.

Ми смо и бес и љутња и тешка сећања, она за незаборав. Ратовима осакаћени, земљом покрадени, збуњено праштамо, а треба ли тако? Ако људи н е воле своју земљу, она неће напредовати. Ако немају усп омене, значи да немају ни знање. Ако беже, значи да су се пре дали.

Ушли смо у јун месец, ускоро ће лет о, време за путовања. Загрлите своју земљу, ону у којој 21. јуна Сунце два пута излази изнад Лепенског Вира, у којој стоје најлепши камени мостови Европе, којом теку најчи стије реке и певају ретке птице, земљу чији је народ створио најлепшу усмену књижевност на свету, земљу која је била царевина и која је опстала кроз веру и окупана мирисом тамјана изашла из најтежих искушења. Загрлите је и не дајте је, да не бисте изгубили себе.

Скулптура из Лепенског Вира

Приказ | Гордана Димитријевић

ЗБИРКА ПЕСАМА УТРНУЛЕ РЕЧИ АНЕ ИЛИЋ

Читаоци треће збирке песама Ане Илић, под називом *Утрнуле речи*, свакако ће бити изненађени новим, снажним и модерним песничким изразом ове младе песникиње.

У уводној речи она нам предочава да песме нису стваране из потребе и жеље да се НЕШТО КАЖЕ, већ су речи те које ЊУ ПИШУ, поезија је гради, изграђује и кроз њу живи. Тиме Ана на почетку наговештава да се њене песме морају читати на суштински другачији начин од оног како се на пример читају романтичарски песници.

За само разумевање поетике Ане Илић изузетно је важан њен есејистички текст под називом АПЕЈРОН. Апејрон је начело античког филозофа Анаксимандра којим је дефинисао прапочетак и праузрок свега постојећег. Свет као бескрајна маса не може нити остарити, нити пропасти, а у себи садржи супротности из којих настаје све, па и наша Земља.

Полазећи од тога, Ана Илић остаје запитана пред многим недоумицама, промишљањима, осећањима, речима. Оставља отворена питања и себи и читаоцима:

Када је могуће спознати постојање и шта је моћ која је само затреперила пред човеком?

Треба ли веровати једном песнику који ни сам себи не може у потпуности да верује јер су истине утрнуле, а све што је у њој је заборављено? И у једном сасвим неочекиваном исказу, у једној снажној мисли сублимирају се одговори за којима се трага.

Сви моји стихови у служби су једног који ће ми бити епитаф.

Као својеврсна практична поткрепа оваквим Аниним начелима исказаним у есеју су песме.

Можда ће нам се учинити да су неки стихови до те мере замршени да је свако трагање за садржинским елементима и смисаоној целини узалудно. Међутим, тумачење стихова истовремено је и потрага за смислом, потрага за бићем и истином о њему. У Аниним песмама наглашене су многе недоумице, али и склоност ка контрастима као на пример у песми *Чистине*.

Зашто да летим кад могу да ходам?

Јуче је било трагично не смејати се,

сада је трагично сумњати у то.

Анин стих и метафора су аутентични и модерни, али су мотиви блиски поезији Бранка Миљковића, те не чуди што стихови из његових *Трагичних сонета* постају мото Аниног сонетног венца.

Пишући једну такву мајсторску форму, односно циклус од петнаест сонета који су тематски повезани, при чему последњи под називом *МАГИСТРАЛЕ* чине почетни стихови претходних четрнаест сонета, дакле, пишући једну

такву захтевну форму, Ана је показала изузетно познавање спољашње и унутрашње структуре строфе и риме.

Полазни мотив њеног сонетног венца су стихови XIII Миљковићевог сонета *Крај путовања* који гласе:

То чему се молите је Жалосни Славуј.

Љубав никада није завршена.

Чега има људског у патњи? О чуј

Дан одјекује. Непокретне звезде

стоје. Празне руке празно срце пуста

сена и нема мене, ал има љубави моје

За оба песника свет је саздан од дијалектичких укрштаја супротности, а оно што доноси страх је опште ништавило:

Рекоше свет, рекоше тишину, рекоше музику

рекоше биће, рекоше мир и сласт у урлику А

ја схватих само крв и ђаволе.

Збирка ***Утрнуле речи*** говори о Аниној великој стваралачкој индивидуалности. Са једне стране налази се свест о парадоксалности живота, о варљивости времена и неминовности пролазности. Са друге стране је човекова моћ – љубав, траг који оставља својим битисањем и чистота којим прихвата животни круг и не стоји заглављен у њему. Снага коју Ана носи у себи преточена је у снажне песничке слике и ја вас позивам да их читајући њену нову збирку сами откријете.

Трагом писаца

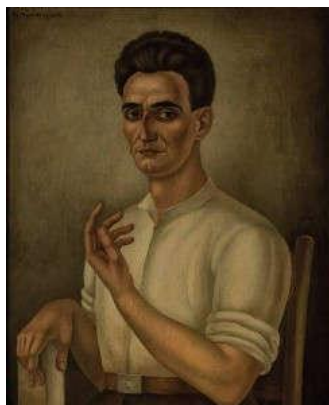
Пише: Милена Ђировић

МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ

Херметични аскета

Али ја и онако не дођох за твоју вечеру, но да ми о Марији казујеш како поживе и како умре: и ковчеге да ми поотвараш редом, и дарове развијеш њене: из тога хоћу да је сазнам умрлу.

(Запис о даровима моје рођаке Марије)

Ковчези Момчила Настасијевића пуни су његове сопствености. У њих је педантно спаковао своју љубав, своју самоћу и своју непролазност.

Потекао је из угледне грађевинарске породице пореклом из Македоније, у генима носећи, различитије од других, суптилност, чулност на само-својан начин. Није тежио истицању,

али је био истакнут. Предодређен рођењем био је део породице у чијем се средишту живота налазила уметност: музика, књижевност и сликарство, што је необично за прилике тог времена, као и то да су, осим њега, три брата и три сестре стекли високо образовање. Сестра Наталија била је филозоф, Даринка историчар и Славка математичар. Настасијевићи су живели у традицији старе српске задруге, те је и уметнички живот у њиховој породици, био такође у тој предачкој традицији. И као што се у породичној задрузи зна шта ко ради, тако је и у породици Настасијевић свако имао своју уметничку област: брат му Живорад сликарство, Момчило књижевност, Светомир музику, док се Славомир бавио комедиографијом и историјским романима. Оваква подела није била искључива, јер свака област улива се у ону другу, стварајући целину, самим тим утичући на компактност породице. Момчилу и његовој браћи је музика била веома блиска од самог рођења. Њихов отац је свирао флауту и танане мелодије биле су део њихове свакодневице. Када се остварио као песник и књижевник музичких драма, Момчило је сарађивао са Светомиром као композитором. После Првог светског рата упражњавали су породично музичко окупљање недељом и празником. Сва мушка „чељад“ свирали су на два музичка инструмента. Момчило је, као и отац му, свирао флауту и виолончело. Таква послеподневна окупљања, по његовој жељи, су прерасла су у редовне недељне уметничке састанке, на којима се, осим свирања, расправљало и о књижевности. Његови савременици и пријатељи били су Станислав Винавер, Раде Драинац, Милош Црњански, Димитрије Митриновић и др.. У музичком делу своје место заузимале су, као пијанисти, Ружа Винавер, мајка

Станислава Винавера и Бојана Јелача, која је имала Момчилову наклоност и била једина особа крај његовог узглавља у последњем његовом овоземаљском часу.

Отпочео је живот раним писањем, најпре учећи слова која је савладао до пете године, а онда је пре своје генерације ставио торбицу на раме и сео у скамију. Учио је марљиво и показао одличне резултате све време школовања. Завршио је француски језик и књижевност после Првог светског рата и радио као професор у IV мушкој гимназији заједно са Црњанским, Душаном Матићем, историчаром Васом Чубриловићем. Као педагог увек се трудио да од својих ђака ствара нову културну генерацију. У почетку борио се да им се приближи и да нађе начине да им пренесе градиво. Када је у томе успео, отворен према њима као пријатељ, расправљао је о њиховим животним и књижевним покушајима. Успевао је да смири младалачко-идеолошке страсти до те мере да би се све супротности распилуле до нестајања. Био је ведре нарави, благ и као такав описан је од стране једног ученика као светлост унета у просторију учионице.

Живео је тихо, испоснички, у самоћи и стваралачкој и јавној и најинтимнијој. Извориште многих дела једног од најупечатљивијих и најзагонетнијих српских песника је Даринка Сретеновић. Нешто млађа од њега, одрасла је у његовом суседству, у породици која је била у пословном односу са Момчиловим оцем. Младалачка веза одржавана је у Београду где су обоје студирали, али је нагло прекинута када се Момчило запослио у Првој мушкој гимназији. Љубав је била обострана, али Момчило је изабрао самоћу, знајући, како се касније показало, да је болестан, но о томе није желео да се зна,

а Даринка се удала. Ако та једина љубав, дуга и постојана и није била таква да би га извела из његовог уобичајеног начина живота, она је била много дубља и служила као подлога мотива мртве драге и у поезији и у прози Настасијевићевој. Многе песме су биле њој посвећене, а једна од познатих је „Госпи“ . Стиховима / Јер нема руке да раздреши нам чвор / На песму проћердавам век / јасно говори о немогућности промене одлуке: његове да остане самотан, одричући се свих природних овоземаљских задовољстава ради своје мисије, и њене, да се оствари као жена. Остаће највернији поезији и самоћи. Трагајући за извориштем Момчилових дела једва да је имао паралелан свет: онај спољашњи, који би пресликавао у свет писане речи. Или се само тако чинило, јер је све подредио поезији и њеном стваралаштву до савршенства.

Момчило је велики усамљеник српске поезије. Свој однос, становиште према њој заснивао је, могло би се рећи, на научном поимању. Развио је теорију о приступу стварања песме, песника као ствараоца, до појашњавања читаоачеве релативности. Бавио се остварењем речи, снагом и њеном моћи. Песник, који се ослања на чуло слуха, јер у њему је најнепреваренији пут откривења и саопштења тона, преносив на унутрашњост духа. Настојао је да уједини реч, музику и слику, да сво троје отопи и улије у чулност, у поезију. Узимао ју је без предумишљаја, прилазио јој када му је била блиска, предавао јој се без користољубља. Ослањао се на темеље народне поезије и средњовековне књижевности. Тежио је одржају језичке и духовне прошлости у којој је трагао за исконским речима националног духа, њиховом мелодичношћу, које нису изгубиле своју дубину, али већ заборављени смисао. Сву пажњу усре-

дсредео је на однос језика, музике и поезије, бавио се техником израза, синтаксом. Стварао је нови ритам, нову мелодију и у основи нову синтаксу. А синтакса је душа сваке поезије, те је сматрао да „Преводeћи поезију само се оскрнави светиња живог израза“¹, те се може рећи колико језика толико и матерњих мелодија. Момчилова иновација се односила и на сажимање стиха, што се уочило тек после његове смрти, када су пронађени рукописи у којима су остале стваране песме у више верзија и показују генезу његовог стиха. Он не расипа и не разгранава већ редукује стих, изоставља придеве, глаголе, згушњава мисао. Стварајући нов, симболички стил писања, требало му је пет година да објави свега двадесет песама у разним часописима, које ће ући у једину збирку песама *Пет лирских кругова*. Настасијевић је био обузет и готово опијен снагом народне мистике, која је утицала на његову душу, што је и било пресудно за укупно његово књижевно стваралаштво. У својој најпознатијој приповеци *Запис о даровима моје рођаке Марије* за коју је добио књижевну награду „Цвијета Зузорић“ тежио је да укаже на тежину речи и њен судбоносни утицај, прожет мистиком. Дарови нараторове рођаке, спаковани у ковчег, као што је огледало-симбол зла и страха: „Прерано је оно, на зло се девојка у себе загледала, па се чудо излеже“, везене папуче (нерадо поклоњене узрокују смрт нараторове веренице), имали су своју историју, своју причу и симболику. На њих се пренела коб уклетости Маријине судбине, те је и само упозорење да се дарови не дирају, мистификовано и упућује на тајанствену опасност од проклетства. Сличну тематику углавном је уносио у приповетке,

¹Момчило Настасијевић: *Есеји, белешке, мисли*

Једина збирка Настасијевићевих песама, *Пет лирских кругова* састављена је од пет циклуса. Читајући их пажљиво, наслућујемо песникову дубину душе коју је опседала мисао о животу и смрти, јер сам је нежног здравља и тиме стављен пред смрт као неминовност која се не може избећи. Први „*Јутарње*“ почиње тамним тоном у песми **Фрула** / Фруло, што дах мој радосни / жално у дољи разлеже? / Ил` дах мој кад протече, / жал те за одбеглом тајном? /, док у осталим уноси више ведрине сугеришући рађање, свитање, зору. У песмама уочава се поређење жене са природом, у **Зори** сневаше о љубави у зору / Хеј, на белом коњу/ зори ми зора и девојка./ Стани не мини /, подневни сан у **Сан у подне** / И у пољупцу / презреле брескве сласт. / Зри љубав. Подне. /. Веома чулном и сочном песмом **Грозд** Настасијевић нас с једне стране уводи у телесно уживање / И твоје тело, драгано, / љубављу презри, напукне. /,

а једним делом у свет духовности уздржавањем и неостваривањем телесности /Да л` напити се вина?/ Или од зрачна недира / у златну маглу да пресахнемо /за нове златне облаке?/ Насупрот овоме је циклус **Вечерње**. Оба одговарају, по свему судећи, јутрењима и верским службама која се служе у цркви. У другом циклусу јавља се смирај дана већ првим стихом у песми **Љиљани** / Топи се дан / вечерњим пејзажима, крај дана **Вечерња** / Клоне дан / горама у рај / симболизујући нестајање, умирење и умирање. О томе сведочи и песма **Сестри у покоју**, посвећена рано преминулој Момчиловој сестри Наталији:

*Субота, мори ме туга,
Прислужи, мамо.*

*Руже што у муци,
да умине, везла,
ко мрље крви на зиду
тамом лапе.
Прислужи мамо.*

*У куту где бона певушила,
на стручак наде кад мирисало,
жица је, чу ли, прснула.
Прислужи мамо.*

*Ни тамо сени, зар покоја,
но покој тражиш међ` нама,
недужну где те болело,
сејо, где бела промину.*

*Ил` се од бола посветила,
по кап нам уља за лек из незнани,
миљем да светли кандило, бол
твој где жив још остао, сејо,
где бела промину.*

*Субота, мори ме туга,
прислужи, мамо.*

Као њихов наставак песме у **Бдењима** упућују на ноћна бдења и ноћно суочавање са највећим истинама света и живота. У тринаест песама од **Молитве** до **Две ране** тешко је одредити која је песма садржајнија и болнија, јер лека нема ни од љубави

ни од мржње ни од самог живота: **Две ране** / Ал` каже ми се долина. / Ромори што је шкргут овде зуба. / Тихо се тамо сјаранило / што се крваво мрзи овде и љуби. / Нема за мене биља овде доле. /. Песник не казује само о болу, већ изражава и исконску свест о њему. Циклус завршава песмом **Родитељу** обраћајући му се као наследник без наследника / Плод без плода твој / и свесним одрицањем и одбацивањем овоземаљског живота / Но вољом, те не саздала ме, / пут отварам, ево, / себи за уништење, / нерођен ма за мир. / После бола настају дубока ћутања описана у "**Глухоте**". Десет песама је повезано међусобно, без наслова, означене бројевима. Повезане су последњим стихом из претходне песме или употребом сличних. Тематски заокупљене су болом душе, смрћу као спасењем од болести сматрајући је благословом **Х** / Из пакла овог / за зраку некуд раја./ Из греха / да је неко свет. / И муком овом, / и мутњи, / да није краја./ За благослов тај / на веки, на веки клет. / Стихови представљају потпуно оправдање насловљеног циклуса, који говори о одсуству звука. Резултат тог дубоког преображаја у души и преобраћања у камену ћутњу је циклус **„Речи у камену“** где доминира религијски мотив, повезаност рођења и смрти. Још два циклуса: **Магновења** и **Одјеци** су додата постхумно и збирка добија још два лирска круга, у којима је у својим последњим песмама доживео сусрет са Богом:

Молитва

1

*Да утопим се у плаветнило твоје,
Господе, жедан ја.*

*И радост моја теби, дародавче,
руменилом да окади просторе.*

2

*И молим ти се,
урвина твојих кроз понор
бистра ме проведи,
у мени да се небеса твоја огледну.*

3

*И ветри твоји
да крше ме земљи, прегибљу,
снези на мени презиме.*

*И уза стамен-стабло
вита уз мене лоза да
препузи свој век.*

*И тице, крилати створи,
хитро да ми са грана
даљини твојој полећу.*

4

*Блажен у теби да занемим.
И од нема мене
стена да прозбори гори,
гора цвећу.*

*И радости наша теби, дародавче,
руменилом да окади просторе.*

Сагледавајући услове његовог одрастања, где је музика била примат, имајући у виду његову професију као познаваоца језика, јасно је зашто је трагао за хармонијом, зашто је реч имала разорну моћ. Херметичност његове поезије свакако је отежавала прихватање код шире читалачке публике, књижевних критичара, а писао је онако како нико други око њега тада није писао. Лепота његових песама, приповедака, драма и есеја уочена је тек половином прошлог века, кад он више није био жив. Па ипак, без обзира на то што је стваралаштво Момчила Настасијевића данас прихваћено и изузетно цењено, о њему се и даље говори као о загонетном песнику.

Превише је био повучен, сам. Свестан скорог краја, одбацио је прерано овоземаљски живот и спас као радост видео у смрти као дану новог рађања. Умро је 13. фебруара 1938. године, у 44. години затворивши свој последњи круг.

*Па пролеће над нама
плаветна рашири крила;
са тајне спаде скрама,
сном букну у биљку клица,
и заромори гора,
и запева тица.*

(Одломак последње песме **Прича**)

Напомена
Слика у тексту *Мој брат Момчило* дело је

Живорада Настасијевића

Две песме | Душко Суботић

СВАКО ИМА СВОЈУ МАРИНУ

Док лежи ми на рамену

Марина подиже главу

Погледа ме својим црним очима

И рече да упркос нашем кратком

познанству Има осјећај да ме познаје дуго

вријеме Кратко је било то љето, Проведено

са Марином Како то бива у току Нашег

ограниченог трајања Мисли се некада укажу

Као прилика Недавно сретох Марину

Шетала је познатим улицама У њој личне

сате Глас јој одмах препознах

У трену се понадах сусрету Али у

краткој паузи Неизговорених

ријечи и Њеног осмијеха као

поздрава Схватих – Марину више

не познајем

ИГМАН

Прозор је остао отворен

прољеће са врхова
расцвијеталих окрајака
улази у нашу собу
и испуњава је свјежим мирисом
она нас културно упита да ли
може да пронађе мир у нашим
просторијама које гледају ка
истоку молитва што траје још
од настанка писма

наше проблеме приводи крају

*

О ПЕСНИКУ

Душко Суботић

Рођен је 26. децембра 1995.

године на Илићи, Сарајево. Данас живи у Брчком. Завршио је Медицинску школу у Брчком и тренутно је студент медицине на Универзитету у Источно Сарајево.

Члан је Књижевног клуба Брчко Дистрикта. У слободно време се бави музиком и волонтерским радом.

Четири песме | Миле Лисица

ТАКО МИ НЕДОСТАЈЕШ

Понекад прогутам космос

Овај пут

Ћутим ти тишину

Удишем те

Онако пролећно

Дечије

Лековито

То парче откинутих

снова Волим ћутањем Да

разгаламим Да

распаметим

И да натерам

Сваку твоју жељу

Да поскакује Да

полуди

Када ти фалим испод коже

Испод неба Испод лишћа

Понекад само прогутам космос

И помислим

Тако ми недостајеш

Тако ми недостајеш

*

НЕ ЗОВИ МЕ НИКАД ИМЕНОМ

Не зови ме никад именом Још

само мирис човека имам

Смрт је добила моје кораке

Под мојом кожом умрло је изнајмљено дрвеће

Дружим се само са чекањем

И питам се

Кога си то мојим очима љубила

Ни очи више немам

Не зови ме никад именом

И опрости што те другачије од свих сањам

Када би могли поново да будемо странци

Довољно странци Да се поново оживимо

под кожом

Да поверујем да су све песме моје

Само цветови које си волела

Цветови које сам теби убрао

Цветови љубави

Када би само могли поново да будемо странци

Да поново имамо очи за љубав Да оздравимо

када се погледамо Али нисмо странци

И немамо више очи за љубав

Венчали смо се са осмехом

Заувек осуђеним на тугу

Не зови ме никад именом

Да не чујем колико је мене у твом гласу остало

ОНА ПОТАЈНО МРЗИ ЛЕПТИРЕ

Она потајно мрзи лептире Не

воли облаке од мандарина

Не воли глинено цвеће

Она често даје бомбоне бескућницима

И још чешће им прича о нама

Она потајно мрзи лептире

Не воли кишобране

Као ни ново вино

Не воли када нешто мора

Она често храни тишине успоменама

И још чешће мале птице учи да лете

Она потајно мрзи лептире

Нацртане на њеној хаљини

На њеном телу

Нацртане

Мојом руком

КОЛИКО ЈЕ ЉУБАВИ ТЕБЕ СТВАРАЛО

Колико лепоте

Твојих предака је утрошено на тебе

Када те не могу упоредити Ни са

једним цветом

Колико је најлепше музике

Целог универзума уткано у твој глас

Када не могу наћи инструмент Да

буде близу боји гласа твог

Колико је звезда

У твојим очима настањено

Када је небо звездано

само Ако ти гледаш у њега

Колико те је то љубави стварало

Када у мени

Само помисао на тебе помера планине

Колико

Колико

*

О ПЕСНИКУ

Миле Лисица

Рођен је 5. августа 19 86. године у Кључу. Детињство провео у селу Медна поред Мркоњић Града. У Бању Луку се доселио 1995. године, где и данас живи. Основну школу завршио у Тр ну, а средњу грађевинску школу завршио у Бањој Луци.

Апсолвент на Пољопривредном факултету Универзитета у Бањој Луци.

Поезију пише од основне школе. Тренутно завршава два нова рукописа поезије.

Песме објавио у више од четрдесет зборника поезије, у петнаестак часописа и пар антологија. Песме објављује на три интернет портала.

Књиге:

Два метра тишине (поезија 2015) Графид, Бања Лука

Када те буду вриштале руке (поезија 2016) Графид,
Бања Лука

Округла јутра (поезија 2017) Графид, Бања Лука

Изабране песме (звучно издање 2017) ЈУ Специјална
библиотека за слепа и слабовида лица Републике
Српске, Бања Лука

Мерсад Бербер

Критика

Пише: Сања Живковић

СУНЦЕ, ПОТОМ | ЛИЛИЈАНА ХЕР

Поетски роман *Сунце, потом* Лилијане Хер посве је необична појава, која покреће многа питања и поставља озбиљан задатак како читалачкој публици, тако и књижевној критици. У њему започиње озбиљна потрага за идентитетом, а читалац постаје саучесник по кортесаровском принципу.

Централно место дела заузима наизглед једноставна прича о љубави између инжењера Јоте и младе Аргентинке Никол. Но, испоставиће се да је она само варка за увлачење читалаца у нешто много комплексније. Наративни ток је тако избрушен да ауторка једном речју, употребљеном у одговарајућем контексту, изазова комплетну слику, те се стиче утисак да листајући странице, листамо албуме са фотографијама. У роману све врви од необичности, почевши од наслова, који је *отргнут* део реченице, коју читалац сам треба да допише, преко мотоа до завршнице. Полазећи од симболичког аспекта *Сунца*, које се третира као

очитавање божанства, живота, те његови зраци као небески утицаји на земљу, а узимајући у обзир додату лексему *потом*, може се наслутити да је ово дело или приближавање недокучивом по себи или иницијална капи-сла за то. Такође, у поменутом насловном споју, алудира се на оптимистичку слику живота, за коју, тек читањем, можемо видети да ли се одржала као таква или ју је нешто оповргло. Мироова тврдња да се „слика никад не завршава и никад не почиње, те да је као ветар, нешто што увек иде без предаха постаће мото не само дела, већ и начина третирања главних ликова. Тако Јота први пут види Никол кроз инжењерско помагало несигуран да ли је жива или не. Та *мрља на песку* заправо је нешто што виђа сваки дан, али је са друге стране једина која је у њему изазвала осећање, толико да јој приђе и упозна. Поменута слика постојала је много пре у његовом уму, али се тачно одређеног дана, у одређено време, конкретизовала не престајући да траје до краја романа. То што је Јота градитељ мостова, а не уметник, није случајно, јер је поменута грађевина симбол који има значајно место у роману. Наиме, постоје две врсте мостова, и то: они које јунаци изтрађују у себи и они које успостављају у међусобним односима. С обзиром на то да он симболизује прелазак са земље на небо, људско у надљудско, пролазност у бесмртност, може се рећи да су се у Јоти у Никол изградили мостови оног трена када су се упознали, те да је то изазвало формирање једног стабилног између себе. Захваљујући томе, успеће да превазиђу разлике у темпераменту, последице саобраћајне несреће, која је могла бити фатална и као такви упутити се у далеку

земљу и упознавање њене културе. То ће довести до спајања Аргентине и Србије, а овдашњи читаоци добиће прилику да очима странаца, који почињу живети на барци, упознају своју земљу. Интересантно је да ауторка за упечатљиве моменте представљања једне културе бира песникињу Десанку Максимовић, позориште и лепоту природе, што указује на нераскидиву повезаност натуралног и уметничког. Није чудо што за водича путешствија по Србији бира човека кога зову Чичерон, те се у обрисима уочава и присуство антике, која је неантичкој земљи попримила одређени облик. Са друге стране ауторка има посебан однос према прошлости када је љубав у питању, те указује да једно не подноси друго. Док год постоји лична прошлост, неће постојати љубавна садашњост. Тако Никол у најтежим егзистенцијалним тренуцима више пута понавља да се „никад неће вратити у родни крај, јер је тамо нико не чека“. За љубав су небитне и речи, а централно место заузима оно што се опажа оком. Ипак, овде се не мисли само на око као орган вида, већ на његов симболичли аспект интелектуалног опажања и божје спознаје.

На крају можемо рећи да су поменуте само неколико необичности овог одличног дела, које несумњиво изазива на откривање. Свако ново читање открива до тада непознат моменат и нашу слагалицу његовог разумевања чини комплетнијом. Такође, оно је пример како се поезија и проза утапају једна у другу и како речи могу бити одлични фотографски апарати.

Споменар српских песникиња

Пише: Кристина Павловић Рајић

ПРВА СРПСКА ПЕСНИКИЊА – ПОХВАЛА ЈЕФИМИЈИ *(1349 - 1405)*

†Пресветли Владико, у немоћи овоземаљској молим се усрдно, помилуј ме и оснажи Духом Светим да уздигнем достојну хвалу дичној мужанственој жени каквву у многоне устребује време мога живљења, Јелени Мрњавчевић, монахињи и првокрунисаној српској песникињи Јефимији по свој красоти дара и духа којима вековима блиста.

Време наопако - Содоме и Гоморе у ком девојачка спрема је другојачија од прадавног времена златовеза, часнама прецима непојамљиво би и срамно, јер Духа Светога растуђујемо наличјем чедности и безверјем у све ове дане српског пострадања духа и тела..

Драгуљ мудрости, љубави и богоугодности узрњио се у мољенију мом као луча, као пламен пред иконостасом да богоузнеђујемо душе своје попут ове монашке светлости, Јефимије премиле.

Кћи угледног властелина Војихне, жена деспота Угљеше Мрњавчевића и мајка трогодишњег дечака, била је као сев радости на кратко среће миљеница. Са двадесет две године удова, по сечиву судбине газила је сама, црнилом завијена до свог уточишта у дому Хребелановића.

Сведок злог доба – кроз поља косовских божура, по триста се Српкиња у једном дану замонашило, да би се тугом закрилило, вапаје у молитве излило. Деспотица Јелена се са кнегињом Милицом у Манастиру Жупања замонашила. Љубостињске монахиње потом, Јефимија и Јевгенија, мудроносне мати намучене Србије, пред Бајазитом су речју од силног биле силније. Тек серафими могу прозрети толику мудрост и богооснажене душе уцвељене жене, мајке и Српкиње, која с кнегињом Милицом у свом двору у Серу, Бајазита, највећег свог непријатеља моли и кога вешто умоли да одагна над Стефаном клевете и да допусти да мошти српске Светитељке Петке у отацтво пренесе. Благотворне њене речи суште мудрости деспота су Стефана сачувале и себре реликвијом задржале у окриље напаћене земље.

„Љуту буру душе своје и тела“ молитвено је речју нитила по свили „Похвалу кнезу Лазару“, на полеђини иконе „Тугу за младенцем Угљешом“, за царске двери олтара „Мољење Господу“ – везла исповедно дароносе Хиландару (за душу сину својему) и Раваници (за душу Светом мученику Лазару). Тугу је у лучу извила, стихотворјем запламтила прва наша песникиња. „Деспотица, госпођа и мајка“, како су је ословљавала деца Лазарева,

била је Стефану и Јелени (удатој Балшић), средњовековни у стихотвору узор, а они њени достојни поетски следбеници.

Рукотворје и краснословље као далек одјек звони. Још јој плавет песме гори ко ореол стамености: жене, мајке и Српкиње.

Наклоном благородној, узорјем величанственој песникињи славу узносим овим тек ситним приносом, колико ми је сила малене моћи. Тек њено дело златом злати име Јефимија на вјек и вјеков. Амин.

ТУГА ЗА МЛАДЕНЦЕМ УГЉЕШОМ

Мале иконе, но велики дар,

које имају пресветли лик Владичин
и пречисте Богоматере, што
их велики и свети муж
дарова младом младенцу Угљеши
Деспотовићу којег неоскврњено млађахног
преставише у вечне обитељи, а тело се
предаде гробу,
који изделаше праоци због преступљења.
Удостоји, Владико Христе,
и ти, пречиста Богомати,
мене јадну да свагда бригујем
о одласку душе моје,
што угледах на родитељима ми
и на рођеном од мене младенцу,
за ким жалост непрестано гори у срцу моме,
природом матерњом побеђивана .

*

МОЉЕЊЕ ГОСПОДУ ИСУСУ ХРИСТУ

Од оскврњених усана,

од мрскога срца,
од нечистог језика,
од оскврњене душе прими
мољење, о Христе мој,

и не одгурни мене, рабу твоју,
нити ме јарошћу твојом, Владико, обличи
у час одласка мојега,
нити ме гневом твојим казни
у дан доласка твојега,
јер пређе суда твојега, Господе,
осуђена сам савешћу мојом,
ниједне наде спасења мојега нема у мени
ако милосрђе твоје не победи мноштво безакоња мојих.
Зато те молим, незлобиви Господе, ни мало ово
приношење не одгурни,
које приносим светом храму пречисте твоје матере
и наде моје Богородице хиландарске,
јер примих веру удовичину што ти
принесе две цете, Господе,
те тако и ја принесох ово, недостојна раба твоја,
о Владичице, Јефимија монахиња, кћи
господина ми ћесара Војихне, који лежи овде,
негда деспотица.
И приложи се ова катапетазма
храму пресвете Богородице хиландарске
лета 6907, индикта 8.
А ако ће је ко однети
од храма пресвете Богородице хиландарске,
да је одлучен од јединосушне и нераздељиве њене
Тројице
и да му је супарница пречиста Богомати хиландарска
у дан страшнога испита.
Амин.

ПОХВАЛА СВЕТОМ КНЕЗУ ЛАЗАРУ

У красотама овога света васпитао си се од

младости своје о нови мучениче кнеже Лазаре,

и крепка рука Господња међу свом земаљском господом
крепког и славног показа те.

Господствовао си земљом отачаства ти

и у свим добротама узвеселио си уручене ти хришћане

и мужаственим срцем и жељом побожности изашао си

на змију и непријатеља божанствених цркава,

расудивши да је неистрпљиво за срце твоје

да гледа хришћане отачаства ти овладане

Измаилћанима, не би ли како ово

постигао:

да оставиш пропадљиву висоту земаљског господства

и да се обагриш крвљу својом и сјединиш са

војницима небескога цара.

И тако две жеље постигао јеси:

и змију убио јеси

и мучења венац примио јеси од Бога. Сада не

предај забраву вољена ти чеда која си сирота

оставио преласком твојим, јер откако си ти у

небеском весељу вечном, многе скрби и

болести обузеше вољена ти чеда и у многим

скрбима живот проводе, пошто су овладани

Измаилћанима.

И свима нам је потребна помоћ твоја,

те се молимо моли се заједничком Владики
за вољена ти чеда
и за све који им с љубављу и вером служе.
Тугом су многим здружена вољена ти чеда,
јер они што једоше хлеб њихов подигоше на њих буну
велику
и твоја добра у заборав ставише,
о мучениче.
Но ако си и прешао из живота овога,
скрби и болести чеда својих знаш
и као мученик слободу имаш пред Господом,
преклони колена пред Владиком који те
венчао, моли да многолетни у добру живот
вољена ти чеда проводе богоугодно, моли да
православна вера хришћанска неоскудно стоји
у отачаству ти, моли победитеља Бога да
победу подари вољеним ти чедима, кнезу
Стефану и Вуку,

за невидљиве и видљиве непријатеље,
јер ако помоћ примимо с Богом, теби
ћемо похвалу и благодарење дати.
Сабери збор својих сабеседника, светих мученика,
и са свима се помоли прославитељу ти Богу,
извести Георгија, покрени Димитрија,
убеди Теодоре, узми Меркурија и
Прокопија

и четрдесет севастијских мученика не остави,

у чијем мучеништву војују чеда твоја вољена,
кнез Стефан и Вук, моли да им се пода од
Бога помоћ,
дођи, дакле, У помоћ нашу, ма где да си.
На моја мала приношења погледај и у
многа их урачунај,
јер теби не принесох похвалу како
приличи, већ колико је могуће маломе ми
разуму, па зато и мале награде чекам.
Но ниси тако ти, о мили мој господине и свети
мучениче, био младодаран у пропадљивом и
маловечном,
колико више у непролазном и великом,
што примио јеси од Бога, јер телесно
страну мене у туђини исхрањивао јеси
изобилно, те сада те молим обоје:

да ме исхраниш
и да утишаш буру љуту душе и тела мојега.

Јефимија усрдно приноси ово теби свети.

Напомена

Песме су преузете са сајта

Дигитална ризница Хиландара

<https://riznica.hilandar.org>

Култура Словена | Дајана Лазаревић

ПРВИ ШТАМПАР ИСТОЧНИХ СЛОВЕНА – ФРАНЦИСК СКАРИНА

На просторима Србије, кадда се изучава порекло штампања књига, обавезно се помиње проналазак Јохана Гуутенберга – техника штампања покретним словима. Нажалост, врло ретко се каже нешто о првим

штампарским корацима код наше источнословенске браће, који нимало нису заостајала за развијеним делом Европе.

Као први белоруски и први штампар код Источних Словена познат је Франциск Скарина (рођен око 1490. у белоруском древном граду Полацку, а умро око 1551. године у Прагу). Био је просветитељ, писац, предузетник, а по занимању – доктор медицинских наука. Превео је и стао као издавач из Библије на црквенословенском језику.

Франциск Скарина је рођен у трговачкој породици у Полацку, који је тада припадао Великој Кнежевини Литванској. Сматра се да је ту почео са школовањем. Године 1504. уписао је Краковску академију и успешно је завршио. На Падуанском универзитету 1512. године, Скарина добија

звање доктора медицине. Преселивши се у Праг, издаје прву белоруску штампану књигу – 6. августа 1517. године – „Псалтир“.

Око 1520. године Скарина се сели у град Виљну (Велика Кнежевина Литванска). Око 1522. године штампа „Малу путничку књижицу“ (која се састојала из 21 дела – „Псалтира“, „Часословца“, али и акафиста и канона посвећених разним свецима.)

У књигама које је издавао и штампао, Скарина је давао и своје предговоре и поговоре. Његове књиге су садржале и врло лепе илуминације. Сачувани су и поетски радови Франциска Скарине, па се каже да је он имао улогу у развијању белоруске књижевности.

Није познато да ли је Франциск Скарина био католик или православац. Поуздано знамо да му се отац звао Лука. Франциск Скарина је склопио брак са Маргаритом и имали су сина Симеона.

Скарина умире око 1551. године. Место где је сахрањен – није познато. Данас високе државне награде носе његово име, као и Хомељски универзитет, Национална библиотека Белорусије и невладино грађанско удружење „Друштво белоруског језика имена Франциска Скарине“ и друге организације и објекти. У част Франциска Скарине подигнути су и споменици у Полацку, Лиди, Каљининграду, Прагу и Минску.

ЈЕДНА ПЕСМА ФРАНЦИСКА СКАРИНЕ

* * *

По природе своей
звери, бродящие в пустынях,
знают свои норы;
птицы, летающие по воздуху,
знают гнезда свои;
рыбы, плавающие по морю и в реках,
помнят истоки свои;
пчелы и им подобные, обороняющие ульи свои,
не забывают их;
так и люди
помнят те места, где появились на свет и
где были вскормлены, и питают к ним
великую привязанность.

* * *

По природи својој
Звери, које лутају по пустињама,
Знају своје јазбине;
Птице, које лете по ваздуху,
Знају гнезда своја;
Рибе, које пливају у морима и рекама,
Памте изворе своје;

Пчеле и њима слични, који бране кошнице своје,
Не заборављају их;
Тако и људи
Памте та места, где су се појавили на свету и
Где су одрасли, и осећају
К њима велику повезаност.

• *С белоруског превела Дајана Лазаревић*

*

О АУТОРКИ

Дајана Лазаревић

Рођена је 12. марта 1993. године у Шапцу. Завршила је гимназију у Шапцу и основне студије на *Филолошком факултету* Универзитета у Београду 2016. године. Тренутно је на мастер студијама.

Говори на енглеском, немачком, руском и белоруском језику. Бави се писањем поезије и прозе на српском и наведеним језицима. Објавила је три збирке песама: *Кроз простор и време*, (2011), *Стазе звезданог бескраја*, (2012), *Странац*, (2014), роман *Магловити пут талената*, (2015), и збирку прича, песама и фотографија: *Отац Арсеније – Сећања на духовног оца*, (2016).

Живи у Београду.

Прича из заумља | Бранислав Банковић

ЈАБУКА

Бог је шест дана стварао свет, а седми се одмарао. Зато се недељом када Бог одмара дешавају страшне ствари. Била је последња недеља у децембру када је све започело у Црквеној улици, тачније, у *баба-Јокином* дворишту. Широка улица у сенци липа, коју је красила калдрма од изглачаних облутака, је једна од најстаријих улица у граду М. (намерно не користим пун назив града како би његове садашње, недужне становнике, поштедео даљих оговарања). Улица је дужила од центра града до цркве, и даље све до касарне. Варош се касније ширила лево и десно тј. према истоку и западу. Старинске приземне куће оронулих фасада са нахереном оградом од гвожђа које је прекрила рђа сведо-чиле су о времену када је прашњава улица била жила куца-вица која је повезивала железничку станицу са црквом, пролазећи поред жандармеријске станице. Широки трг на средини улице зарастао у коров, са поломљеним клупама, разваљеним фонтанама и осветљењем које одавно не ради били су неми сведоци приче коју каним испричати.

Сва је прилика да би цео догађај био заборављен као и толики други који су остали закопани на дну зимских вечери, између дана и ноћи, у измаглици пијанства где ствари и јесу и нису већ према томе ко их гледа и како их види. Остао би заувек непознат и лежао у тами као саставни део смрти да неко од одборника из актуелне власти

није наивно потегао питање уређења старог трга и парка испред цркве.

Двориште са малом приземном кућом испред којег се налазио трг, припадало је по катастарским књигама госпођици Јовани Костић која је умрла крајем оног века. Иако је нико не памти старији људи и данас препричавају анегдоту везану за њену удају. Прича се; када је млади учитељ сакупио кураж и дошао једне летње вечери са ратлуком од ружа да је запроси, ишао је тихо и пажљиво стазом да не згази цвеће у дворишту. Сео је са Јованиним оцем да попију и да се *разговоре*. Девојка на гласу је била у другој соби како је тада налагао ред и обичај. Када је мајка ушла код ње, ћерка је опалила као из пушке, пре него што је ова стигла ишта да је упита *Нећу се удати за ванземаљца. Како неко може ући у авлију, а да се не чује топот коња?* Након безуспешних преговора учитељ се оженио шнајдерком из свога села и убрзо одао пићу.

Јована је живела сама, али није била усамљена. Било је довољно да затвори очи, па да угледа младог богослова са танким брковима иза којих се скривао пријатан осмех како стоји за певницом о вечерњој служби у оближњем храму. Ђакон се касније замонашио и отишао у манастир крај Мораве, а она је остала девојка све до своје смрти у дубокој старости. Видела је сав пакао чулног живота, чамотињу и јад тела. Ужас похоте и прохтева. Током година спознала је тајне ране, страхове, нагоне и бесаницу без наде у дугим ноћима без сна и молитве. Док су се годишња доба бескрајно смењивала она је кусала горчину узалудне љубави и опори укус пријатељства. Сваки њен занос остао

је у прабини посечених крила . Није веровала ни у бога ни у комунизам. Своју тајну однела је са собом.

Била је, велим, недеља поста када је јабука олистала окружена коровом, шибљем и бршљаном који је прекрио кућу *старе вештице* . Нико се не сећа да је у опустелом дворишту покојне старице ичега било осим јесењих ружа и бунара обраслог ладољемом. Прво су је приметили деца која су туду пролазила на путу до школе али им нико од родитеља није поверовао. Дошао је и Божић са пуно снега, а јабука је била сва у цвету.

Група људи која се враћала из цркве приметили је необичну појаву за јануар месец. Са врха Црквене улице се видео готово цео град. Кровови кућа су били прекривени снегом из чијих оцака је излазио црн дим. Само је јабука као круна од злата на белом плашту сијала пуна црвених плодова који су се пресијавали на шкртом сунцу као рубини. Једна жена је прва пришла и убрала плод који је самоувекено загризла.

– Права јабука. Права правцата и то зрела. Слатка као мед – рекла је пуним устима.

Народ који се у међувремену окупио није могао да верује својим очима. Црквењак који је застао код окупљене гомиле прекрстио се и рекао како ту нису чиста посла. Отрчао је уз клизаву калдрму да обавести свештеника забрављајући да изгледа смешно док трчи забацујући краћу ногу у страну. Врло брзо се по улицама пронео глас о јабуци. Цео град се узрујао, долазили су са разних страна да виде чудо. Жене су се растрчале по кућама испредајући разне теорије.

Сутрадан би јучерашњи плодови отпали, а нови би били спремни за бербу. Јабука је свакога јутра рађала. Стабло се почело ширити, а гране су ишле преко улице спуштене до земље под теретом плодова. Само један дан ако би прескочили да је оберу, као што се десило једне среде када је милиција чувала стражу док су стручњаци са пољопривредног факултета узимали узорке, настало би ванредно стање. Јабуке би отпале и откотрљале се низ Црквену улицу све до Главне где би зауставиле саобраћај. Најпре су Цигани, ноћу, односили јабуке у џаковима које су продавали по околним пијацама, а затим су и остали долазили по товар. У почетку су приступали стидљиво са торбама, а касније са дрвеним гајбама, приручним колицима и тракторским приколицама. Нико се није гурао нити свађао. Браће је протицало уз песму. Било је јабука довољно за све.

Ноћу су навраћали и љубавници јер се проширило веровање да ће свако ко се пољуби испод стабла добити сина и ћерку, здраве и румене као јабука. Радници су одржавали радничке спортске игре испод јабуке заједно са хором пензионера који је наступао једном недељно. Деца су имала један дан у недељи обавезну наставу у природи која се одржавала у јабуковом дворишту. Сликари су испод крошње приређивали колективне изложбе сваког првог викенда у месецу. Једино су радници комуналног предузећа били бесни јер их је сваког јутра чекала гомила ђубрета у Црквеној улици. Нису се претерано бунили јер је ту могло да се нађе доста заборављених торби, кишобрана, сатова, јакни и џемпера, а не ретко и по који буђелар.

Град је живео од продаје јабука. Градска власт је поставила клупе, осветљење и киоске са виршлама. Уређени су тротоари, саграђене фонтане и подигнути штандови на којима су се продавале разгледнице, шоље и мајице са мотивом јабуке. Испод је писало *Успомена из М. Асфалтиране* су околне улице и уведена расвета. Реновиране су школе и болница, а подигнут је и дом за незбринуту децу. Општина је поставила стражу како неко не би наудио јабуци, а начелник је донео декрет по коме се све важне манифестације имају одржавати на Тргу од јабуке. Размишљало се о унапређењу туризма, посебно током лета када су се одржавали Дани јабуке. Покренута је и грађанска иницијатива да се на тргу постави биста председника републике. Предлог је послат у престоницу на даље усвајање. Једино је црква остала уздржана и није се оглашавала. Њој је било довољно што су се људи и даље обраћали богу преко легитимних заступника маскираних у црно. Док су комунисти улагали у индустрију и омладину, и веровали у будућност, црква је играла на карту људских слабости. Била је вештији манипулатор од њих. Имала је више искуства.

* * *

Једног јутра нађоше обешеног човека како виси о јабуку са ногама на земљи савијеним у коленима. Црквењак је тада по први пут рекао да јабуку треба исећи и једва је извукао живу главу. Нико се није усудио да му опрости искреност. Спас је нашао високо на звонари где му је и било место. Обешени је био локални песник, а пошто је њима

својствено да се вешају због љубави нико том догађају није давао трагичан значај. Испратили су га на гробље у дугачкој колони на чијем челу су пионири носили звезду петокраку забодену у корпусу пуну јабука. Тада су установљене песничке вечери које су, покојнику у част, традиционално одржаване сваке последње недеље месеца октобра.

Јабука је сваким даном рађала све више и више.

Почетком године је одржан први симпозијум лекара кардиолога на тему *Утицај јабука на рад миокарда*. Радови учесника су се нашли у зборнику који је штампан на неколико језика. Први међународни конгрес ботаничара, *Само природа зна истину*, такође је одржан на тргу од јабуке.

Било је и оних којима је сок од јабука био горак. Број незадовољних због неравноправне расподеле капитала стеченог продајом јабука, растао је из дана у дан као и број оних који су нађени обешени или упуцани. Тада се први пут спонтано зачуло из гомиле како дрво треба исећи и запалити, а пањ полити катраном, али гласови из желуца били су јачи него они из главе.

Неко је крадом послао депешу министру војном. Влада је послала службу да испита ствар. Утврђено је да се број самоубистава повећао. Криминал и наркоманија су били у порасту, а број превара и крађа је сваким даном растао. Проценат развода и разбојништава је достигао алармантну цифру. Незапосленост је била на критичном нивоу. Војска је пристизала камионима у све већем броју. Заузимали су положаје на простору школа–касарна и општина–банка. На Дан безбедности стигао је и генерал у

пратњи официра. Дошао је у свечаној униформи са ратним одликовањима. Упирао је прст у небо и одржао говор на језику свих народа и народности: *Мир земље, стабилност њених граница и сигурност наших грађана су на првом месту.*

Већ следећег јутра су се зачули пуцњи из лаког наоружања, а поподне су небом пролетеле три гранате из правца шуме. Касно увече су стигли топови натоварени на воз. Само у току прве недеље сукоба настрадало је 50 мушкараца, 20 жена и троје деце. Трг од јабуке су преплавили плач, лелек и псовке. Градске улице су биле пусте и кржаве. На скоро свакој фасади су се могли видети трагови пушчаног зрна. Свака друга капија била је окићена умрлицом. Они, настрадали током ноћи, су раном зором одвожени на гробље. Општина је сахрањивала мртве о свом трошку и још брже их заборављала. Суграђани су их кидали из сећања као странице из календара сагињући главу пред неизбежним.

Градом се ширила паника. Људи су затварали капије и спуштали ролетне с првим мраком. Многи су се иселили из М. у којем је завладао страх.

Једино је гордо стабло стајало усправно и рађало из дана у дан. Улице су биле прекривене округлим плодовима.

Људи су се поделили и почели да окривљују једни друге за настану ситуацију. Захтевали су да им се обрати председник републике лично. Његов долазак на трг најављен је за прву недељу после празника. Окупљена маса света је већ од раног јутра почела да се гура, гњечи и газе. Жене и деца су падали у несвест на јаком сунцу. Војска је уз

помоћ полиције заводила ред. Пијане и сумњиве су издвајали на страну и камионима су их одводили на игралиште изван града. У току дана су се неколико пута чули пуцњи са кровова зграда. Тек касно поподне стигао је председников двојник у црном аутомобилу. Чим је ступио ногом на тло неко је активирао бомбу ручне израде и он је одлетео у ваздух заједно са вештачким осмехом и лажним брковима. Само су његова модра црева висила на јабуци пар дана након догађаја окружена ројем мушица. Војска се повукла, а на прилазима граду су постављене барикаде. Граду су уведене економске санкције на све производе, осим за лекове и млеко за бебе. Посебно је уведен ембарго на извоз воћа.

* * *

Једне недеље у марту наредне године снег се отопио

и све је у природи почело да пупи и зелени. Долазак пролећа свима је јасно дао до знања да је јабука почела да вене. Стручњаци воћарске струке само су могли да констатију да се јабука (лат *Malus*) из рода дрвенастих биљака из породице *Rosaceae* из непознатих разлога осушила. Новине су престале да пишу о њој, а људи се више нису окупљали на тргу. У граду М. су сви ћутали о томе. Бележник из општине је записао у матичне књиге да је последњи зелени лист отпао на Велики четвртак тачно у девет сати ујутро.

Било је предлога да се на том месту подигне споменик свим жртвама у облику јабуке. Чак се и црква огласила посланицом јеванђелисте Матеја: *Свако дрво, које не рађа добра плода, одсеца се и у ватру баца.*

Ништа од зацртаног није реализовано. Поломљене клупе, и запуштене фонтане пуне ђубрета лежале су обрасле коровом. Били су препуштени зубу времена и немару нових генерација које су долазиле. У дворишту је стајало угљенисано стабло црно као угарак. Напуштено и увело од времена остало је као споменик срамоте.

Сваког пролећа, у последњих двадесет година, би се понављала иста прича; како је неко угледао један зелени пупољак и како ће јабука сигурно олистати, али ништа од тога није било истина.

Прошлог понедељка, усред бела дана, сам председник републике лично је прошетао тргом. Познавао је улицу као свој џеп јер је био родом из М. и чест о се као мали играо ту. Кажу да је цупкао око јабуке као де те, гледајући лево-десно, са наиздрживом жељом да се још једном помокри иза ње.

О ПИСЦУ

Бранислав Банковић (Смедеревска Паланка, 1970). Завршио је Богословски факултет у Београду. Пише прозу. Објављене приче: зборник *Шумадијске метафоре*, *Ка жи ми ко си*, *Црте и резе 8*, *Пиши и објави*, *Милош Црњански – Аустрија*, *Куттија љубави*. Часопис за књижевност и уметност *Звездани колодвор*, *Бдење*, *Акт*. Магазин

Булевар М. Портали Црна овца, Хупербореа, Поета, СКОР и др. Освојио је прво место за кратку причу на *West Herzegovina Fest*–у 2017. године.

Његов први роман *Ничија будала* објављен је 2015. године. Други роман *Болница у младој вароши* штампан је 2017. године.

Живи у Младеновцу.

Ковинчић Милан – *Корпа јабука*

Кратка прича | Александар Стевановић

ЈЕДИНА МОЈА

– Ауто-пут. Обичан ауто-пут. Аутомобили пролазе тамо и овамо, наранџаста светлост откинута од лампиона бљеска са мокрог асфалта, рика јаким камионских мотора, неко свирне... Обичан аутопут, као хиљаде других... али не када си и ти присутна. Дајеш овом једноставном, баналном призору, овој свакодневици, дубину и слојеве, па и романтику. Ти си ту и мени дајеш фокус, усресређујеш ме... Ко су људи у тим аутомобилима? Куда иду? Шта осећају? О чему разговарају? Да ли журе или одлажу тренутак и неминовност доласка? Да ли је као случајно додирне док мења брзине?

Зашто ми је требало оволико времена да схватим колико ми значиш? Да схватим да си ми увек била највернији, најприснији пријатељ, да си ме једино ти увек слушала? Чувала моје тајне, оне најдубље – ја ти их све рекао. Само теби. Мноштво мојих речи трпели су разни папири, а ти си их уистину творила. Колико си само пута стишавала и тупила мој бес, сачувала ме од много већих ломова него што их доживех. Учила си ме и научила шта су бисери живота, шта је вредно, шта је љубав. Била си уз мене када су одлазили, била си и када сам ја био тај који одлази.

Највернија... О, знам да си била са многима, па сигурно и са свима, и бићеш поново, али ја те не могу назвати неверном. Има те довољно за све нас, зар не? И

када ми се вратиш, не могу да побегнем од осећања да си само моја. Не могу да замислим да друге гледаш на исти начин као и мене, а верујем да си и издвојила део себе који је само и једино мој.

Занимљиво, сви кажу да је црно твоја боја, а за мене си ту увек у белом. Добро, црно *јесте* твоја боја; црна ти је коса, тамне су ти очи, али пут ти је бела, и хаљина мора бити бела. Црним бојиш, мада си расплинута, треперава, нежна бела. Опет, шта је погрешно са црним? Црно скрива, црно открива. Ноћ. Ноћу човек највише осећа самог себе. Ноћ садржи одговоре. Барем даје такву могућност. Могућност да дубоко потонеш у себе и да схватиш шта дани доносе и шта могу донети. Тишина је природан, схватљив део ноћи, док је дању узнемиравајућа и нелагодна. Када звук пробије ноћ, то је звук вредан, онај који је битан, око којег свијамо мисли, осећања, треперење тела и жељу да проникнемо у њега.

Мало сам сада одлутао од онога што заиста желим да ти кажем, а то је – опрости ми! Опрости ми на свим покушајима да те отерам од себе. Борио сам се, јесам! Опрости што сам много пута слушао друге који су ми говорили да ти ниси за мене, да због тебе пропуштам многе ствари, да заслужујем да будем срећан... опрости ми. Иако ово осећам већ дуже време, сада тек признајем. Признајем да си ти дубоко у мени и да те нико не може одатле отргнути. А и предуго смо заједно за тако нешто. Заједно још од оне ноћи када сам имао дванаест или тринаест година. Сећаш ли се? Не? Те, сада давне, зимске ноћи, утопљен у свом уском кревету, склапао сам корицу похабаног џепног издања

Диминих „После двадесет година“. Ето, нем а више, авантура се завршила. Уздахнуо сам и дуго држао ту књижицу на грудима, а ти си ме обгрлила, њихала, па ми спустила своју руку на образ и споро, неосетно увела у сн ове. Да ниси за мене, зар бих се овако осмехивао и зар би ми се очи пуниле сузама?

Након овог монолога и признања, заиста ми је лакше. Осећам се... уморно, али слadak је овај умор. Познат. И овај бол у раменима, бол у леђима. Спава ми се. Зна ш, имам код куће „Три мускетара“, идемо да се заједно ушушкамо и да почнемо са авантуром. Лези поред мене, додир ни ме кроз, јер обоје знамо да прва отворена страница незадрживо води до последње, до краја. Све је, ипак, пита ње времена. Крени са мном, прати ме, Туго, држи, не остављај...

*

О ПИСЦУ

Александар Стевановић

Рођен је у Ужицу, 21. априла 1978. године. Основну школу и гимназију завршио у Ивањици. Дипломирао на Правном факултету у Београду.

Пише кратке приче, приповетке и понекад песме. Заступљен у више зборника и часописа; награђиван.

Живи у Холандији.

Три песме | Срећко Алексић

ВРЕМЕ КОЈЕ УПОЗНАЈЕ ЉУДЕ

До јуче смо корачали стазама
знаковима поред пута,
у Проклетој авлији чували све
тајне што су нам оставили преци
у белом камену уклесаном.
Хучи зелена валовита Дрина
што је именом Андрића града
и Шарганском осмицом воза
спојила земљу и небо у раван.
Ћутим када не знам да говорим, у
пупољку росе заборављеног трага.
Ћуте и великани ове мале земље над
хумком свога гроба постојаног.
Птице се смеше по утринама горе
Јаничари су одавно одвели војску.
Над пољима која осване у овом граду
пишу се најлепше песме о Босни.
Време које упознаје људе у Вишеграду
боље познаје своје старе часовнике. Са
утканим причама и градске чаршије

песмама о љубави које су се збиле.
У пупољку росе заборављеног рата.

Само Иво записује висове своје земље
о мржњи и презиру што нас је задесила.
Ћутим када не знам паметно да говорим. На
Дрини ћуприја од камена и даље стоји.
Мислима који нису променили водоток реке

*

ТЕСТАМЕНТ

Над порушеним зидом

И голим гранама

Извире песников сан.

Немам ништа да ти дам
Осим смелости да пишеш
Опоре и горке песме.

Кога питати зашто
Сиромах плаче
Над корицом стида

И голим гранама Усахлог
пољупца Када јасно у
читуљи пише.

Волео сам лудо и незаборавно

Немам ништа осим живота

Разочараних покислих снова

Над олуком срушене куће.

*

ПОЕТИКА КАМЕНЕ ЖУДЊЕ

На пергаменту речи слова се

пишу крилом сакривене грлице.

У гнезду где орлове срећем, у погледу

на остатак живота. Поетика жудње

рађа неки нови живот док река

мирује претешку муку. Савијен у

фишек дуванског дима посматрам

краљицу Дрину, и њен прелепи

Андрић град.

Спазих уплакану жену на стази

у којој дан носи тешку сефарску муку. Кога

упитати, одакле почиње живот? Када време

је стало пре свих брига, ушушкана у Ивине

књиге, добро се бори. Ако сада падне

погледом, у валовиту реку, кога је жеља,

чија је била вољена жена.

Њена мука је камен што мудро ћути
на олтару свих људских душа и брига.
Да ћемо се поново срести на каменом мосту,
причати неку, измишљену другу причу.

*

О ПЕСНИКУ

Срећко Алексић је песник из Београда, објавио пет збирки песама и један електронски роман. Члан Сцене Црњански, КОВ–Ваљево, КЗЈ–Лазар Божовић, КСС–Чикаго. Заступљен у преко педесетак зборника, двадесет часописа, и десетак антологија. Води књижевну групу Љубав, Поезија, Проза.

Књижевни критичар и члан уредништа, Умно, Показивач, Сирин (у редакцији). Превођен на десетак језика у иностранству.

Милан Коњовић

Пет песама | Невена Милосављевић

НЕ ПИТАМ

Не питам очи небеснице,

Ни птице неселице,
Не питам борје, траве,
Ни реке невеселице,
Куда су твоје стопе оловне
Заметнуле траг од срца,
Траг од душе чекалице.
Не питам Вишњег,
Од Светлости светла,
Од Истине дражег,
Не питам му ни Мати,
Ни Сина још блажег,

Не питам, јер гласа
У грлу немам,
Умрла је птица,
У сну куцавица.
Не питам ни враже,
Хватаче безбројних ми,
И незнатних греха.
Не питам и не искам
Знано ми признање,
Да души од душе
Отеше незнање,

Никад радости љубве
Више ми спознање.

Не питам где је, ни
У бескрај који Бескрај
сад скраја, Не питам
низ чије Сад груди
цури Сен блудног
загрљаја. Не питам,
да мој се
Мук о тишину не оглуши,
Нек у шкрињу сатрули
Бивствовања му тајна.

*

КАДА САМ ТЕ ПРВИ ПУТ СРЕЛА
Када сам те први пут срела,

У само једном трену
Читав се свемир
кроз Дрхтави левак у
моје Грло слио...
Ни реч, ни дах, кроз
Облаке сиве од
Немогућности густе
Да међу нама запну;
Само је скривени сјај

Из небрушеног дијаманта
У плави сафир севнуо,
Том искрицом малом
Што у плашљивом
Срцу један је плам
Жудно разгорео.
Кад бих те сада срела
На само тренутак,
Из мог би се глувог
Крика ласте иселиле,
На мом би се рамену
Зрнца таштине у
Пристанак скаменила...
А руке моје, од чежње
Уморне на твој би се
Меканом врату одмориле;
Кад бих те сада срела,
Читав би се океан чекања
У кратер од жеља Истога
тренутка улио,
А моје срце од чежње
Саткано у твоје срце би
Нити уткало.

*

ЖЕЛЕО БИХ...

Желео бих очи своје да

У очи твоје утопим,

И две сене бисерне,

Као лађе лагане По

језеру пронесем.

Желео бих прсте своје

У косе твоје да уплетем,

И јагодице дрхтаве Међу

небеске вितिце Од

стида да узру.

Желео бих груди своје на

груди твоје да наслоним,

Столетна брвна илом

Окована низ водопаде

Да се распрсну.

Желео бих усне своје

О усне твоје да окрзнем,

Пахуља памучна са

Неба побегла о врео

Казан да се слије.

Желео бих душу своју

У душу твоју да утиснем, Као

восак црвени врелином

свом кад се на бели
папир силином спусти.

*

ИМАО САМ

Имао сам сан од

Облака и тишине,
Од смоле и сатена,
Сан у ком је живот
Само рука њена.

Имао сам бол,
Ломљив и затечен,
Мекан као глина,
Бол у ком је траг
Једина истина.

Имао сам наду,
Од неба и песка,
Попут привиђења,
Јасну сву и живу
Сред поноћног бдења.

Имао сам њу у свом
Златном сјају, ко бисерну

Кап на незграпном длану,
Сијао јој срцем
у нашем мрачном стану. *

САН

Сањао сам синоћ,

Кад бих само знао зашто,
Сањао сам њу...

И на плочнику града
Мојих прадедова,
Пољубац узрелих урми
Сањао сам да моја је била,
Саткана сва
Од поноћног сафира

И по врату ми је
Печатом туђине,
Шапате нежне тискала
Сањао сам, уплашен
И веран своме обећању
Да у туђе никад не дирам

И у сени тог обећања
Низ њену сам беласну пут,
Гушио хиљаде уздржања

Сањао сам, и сан нек
Остане далек и нечији,
Тајном ћутње обавијен

А смем ли само,
Од стида савијен
И ноћас уснути немогуће? *

О ПЕСНИКИЊИ

Невена Милосављ евић

Рођена је 1990. године у Новом Пазару. Дипломирала на Филозофском факултету, на Катедри за српску књижевност и језик у Косовској Митровици.

Бави се писањем од девете године, учествовала је на књижевним конкурсима са поетским и прозним текстовима много пута нааграђивана и похваљивана. Заступљена је у заједничким збиркама и зборницима. Осим поезије пише критику и есеј е.

Живи у Звечану на Космету.

Прва шанса | Нина Ћосић

ОСВЕТЉЕН ПРОЗОР

Пре два месеца сам почео да идем на хемиотерапију. Имам рак плућа. Доктори су ми рекли да нећу дочекати следећи рођендан. Неки су ми рекли да се борим, да не одустајем, да се лечим и победим болест. Други су ми рекли да живим док још могу. Да урадим ствари које никада нисам. Никада у животу нисам одустао па нећу ни сада.

Упркос напорима моје тело је упијало болест као када сунђер натопим водом. Осећао сам је како ме гризе изнутра, пије моју крв, ломи ми кости, грчи мишиће и цепа плућа. Сваким даном осећао сам се све горе и горе. Овог јутра сам се пробудио са необично јаким болом у глави. Била је тешка, као што су тешке мокре цигле, пулсирала је јер ми се срце попело у лобању. Моје очи су биле везане катанцима од суза, а слике у глави су ми се вртеле као што би се вртеле пре тридесет година док седим на месинганом коњу прободеном шипком по средини главе за коју сам се грчевито држао. Мајка ме је често водила на карневал. Волео сам тог коња више него било шта на свету. Тада сам био мали и после вртешке, слике које су ми се вртеле у глави биле су безазлене, а сада ми причињавају бол.

Лежао сам у топлом кревету. Бол обично умине, притаји се са првим зрацима сунца. Када сам отворио очи видео сам је. Та светлост која је осветљавала мој прозор била је тако јака и нежна, да ми је топила воштане сузе које

су ми спајале очи. Сваки дан ме је будила, сваки дан би била све јача и јача, скоро као да ме је дозивала к њој. Првих тридесет минута бих је само немо гледао, немоћан да станем на своје трешњине петељке. Када бих коначно одлучио да одем до прозора, светлост би утихнула. Не би никада нестала, али увек се држала на истој удаљености од мене и не би ми дала да је дотакнем. Подсећала ме је на моју сестру. Као дете бих је јурио покушавајући да је ухватим за кику коју јој је моја бака сваки дан правила, али би ми увек побегла. Онако мала могла је да лети кроз двориште као што морска пена лети на таласима. Када су бубњеви у мојој глави престали, (да праве музику) направио сам себи чај. Његова топлота и мирис лечили су ме. Били су одбрамбена сила против болести која ме је обгрлила и чврсто држала.

Чуо сам звоно на вратима. Иза њих је стајала висока жена бледог лица, црвених усана и дугачког носа. Њена златна коса падала јој је преко рамена, очешљана и нежна. Носила је исти онај црвени мантил који сам јој купио за рођендан пре петнаест година . Заронивши јој у крупне смеђе очи, осмехнула се. Спустила је главу, а када ју је опет подигла дочекали су ме њени снежнобели бисери. Моје срце је прескочило откуцај, а бол који сам јутрос осетио повукао се. Позвао сам је да уђе. Ставивши ногу на праг унела је светлост у мој дом. Дувански дим који се увијао у мојој спаваћој соби, тама која ме је гушила и мирис пића од синоћ нестали су, а на нас је пало оно Сунце што ми је јутрос осветљавало прозор.

Питао сам се шта сам урадио у животу да заслужим овако лепу и брижну жену. Дуго смо причали. Рекла ми је

како јој је сестра, код које је отишла када смо се последњи пут видели. Питао сам је што се толико дуго за држала, што ме је тако дуго оставила да је чекам, а она реч е да је имала неке важне послове које је морала да обави са сестром. Казаљке на сату су кружиле око наше старе слике која је стајала у његовом центру, док смо нас двоје р азмењивали нежне речи и заљубљене погледе. Када је њен осмех коначно утихнуо, погледала ме је озбиљно:

– Морамо да кренемо – збуњено сам је погледао упитавши - куда? – Зар ме ниси препознао? С тајала сам на твом прозору свако јутро. Чекала сам те све ове године.

Устао сам са столице. Ухватила ме ј е за руку и отишли смо до мог прозора. Овог пута светлост се није померила, није бежала од мене. Ушао сам у осветљен прозор, као што колачић од слеза улази у топлу чоколаду. Неприметно и брзо. Тих и непомичан сачекао сам погребника.

О МЛАДОЈ АУТОРКИ

Нина Ћосић

Рођена је у Београду 2002. године. Завршила је Основну школу *Горња Варош* у Земуну.

Још као мала уж ивала је у књигама. које су јој родит ељи читали пред спавање, а неретко би они уз књигу заспали пре ње. Почела је с колекцијом

Мали плави зец, па преко *Харија Потера* стигла до Реја Бредберија и Трејси Шевалије. Тренутно јој је најомиљенији писац Реј Бредбери и у његовим књигама налази инспирацију за писање.

Иде у први разред Десете београдске гимназије
Михајло Пупин.

Здравко Мандарић – *Тодор Манојловић*

Песме у прози | Марко Јовић

НАДИЈА САНТОС

Када Надија натклони месо прстима, кожа на шакама постане губилиште по ком се сударају молекули ваздуха. Лете у виду метеора. Њихови ударци одзвањају попут покајања мајке што чује бебин врисак након дванаест сати рада за касом. Надијине руке су пуне свежег воћа. Ако искорачи да погледа кроз прозор, паркет ће се претворити у читаву плантажу банана. На чијој ће кори, ако ипак одлучи да устане, након дугог оклевања, поломити кости. Стан у ком је одрасла, прекривен је поморанцином опном и Надија не може да удише ваздух спољног света. Уста су јој напуњена воћном салатом и језик се забоду у доње непце кад размакне усне. Она је снажна. Јача од наде на првој хемотерапији. Кад извади оловку из поцепаног џепа, египатски свештеници занеме од страха за који се касније испостави да је последица дивљења. Као девојчица, маштала је о путовању на Уран. Уран је пронашла испод палминог дрвета, у мраку крај речног талога. Уран који је открила био је блатњав, лепљив и мирисао је на трулеж. Такав приказ није допуштао да се врати назад у свој дом. У здање чије су сенке светле попут Медитерана и хладне као август у Британији. Надија никада пре није размишљала о трулим поморанџама. О паразитима који нагризају њихову утробу онако како дете нагриза кувано јаје. Уранова плава

боја изгубила је отисак на Надијином лицу. Пеге су се у млазовима успеле уз нос до очију. Очију које су некад, гледајући океан, виделе искључиво таласе. Стегла је шаке. Тако силовито, да су молекули остали статични и прашњави. Налик на заборављене позоришне лутке. Кожа на длановима је продисала и Надији је било жао. Осетила је бол који је сама компоновала и записивала. У ноћима када је Сунце дотицало Месец, а поморанчино дрво кувало чај у утроби сопственог мириса. Тада је загрлила Уран. Расанила се. Пријатељи који су присуствовали Надијином погребу кажу да јој нико није склопио очи кад је умрла, и да њену лобању сада испуњава земља. Не паразити.

*

ПОМОРАНЦЕ

Водом из твог ока ћу осликати капке на вратима венецијанских кућа . Када море дотакне тепих на поду собе, видећеш колико је Месец тамноплав и да твоје кости не могу да се савију преко ниског кревета. Глава ти је огромна. Кад клекнеш, колена се претворе у ољуштене поморанце. У њиховом космосу крв повезује Венеру са Нептуном. Још једну ноћ си провео штрикајући кожу за ољуштене поморанце. Огољеност је неучљива. Неучљивија од краста на твојим коленима . Поморанце никад не миришу. Са кором су изгубиле мирис и ако их завучеш довољно далеко под утробу маленог кревета , где је чак и штенцу тесно, нико их неће приметити. Оне не желе огртач.

Изгубиле су га на виолини и ти тонови су из пупка исцедили сок који отиче у море. Поморанџе су оснивачи импресионизма. Оне воле да прогутају М есец једним покретом језика . Воле мањак кисеоника док им месечина затвара дисајне путеве. Заклели смо се да ћемо једном преспавати на морској обали. Да ћемо уси држити своју хаотичност у раствореном песку што недвосмислено подсећа на крављи измет. И да ће то бити дефиниција непролазности. Поморанџе сазревају на дрв ећу. Зелени цветови миришу на Медитеран. На твоје капке. На запушене ноздрве . Дрво које их је принело не бу има коров дубоко под земљом. У блату. А блато недвосмислено подсећа на крављу балегу.

*

О АУТОРУ

Марко Јовић

Рођен је 17. марта 1998. године у Београду. Основну школу *Јован Јовановић Змај* завршио је у Панчеву. У Београду, где данас живи и студира, завршио је Филолошку гимназију.

Поезију пише неколико година и иза себе има објављену збирку песама која носи име по Дебисијевој години рођења, будући да Марко проналази велику инспирацију управо у композицијама овог великана.

Ту поред нас | Аћим Тодоровић

ПРЕД КОРИЋКОМ ЈАМОМ

Ћутим ћутњом сузног ока,

на цркву ми слути јама.

У олтару ноћ дубока,

литургија у ћутњама

Све мирује, пој одзвања,

анђeosки грозде гласи—

распојаних Корићана

„Боже спаси, Боже спаси“!

Из ждријела каменог мук

у вјечност вјечну ниче. Сви

са гробом и без гроба на

распетог Христа личе!

Мир безгрешност свету кује,

низ наковањ свјетлост кваси.

Жуборењем пслам се чује

„Боже спаси, Боже спаси“!

Пред Корићком јамом бдијем,

све ми стало у три прста.

Душом плачем, жучи пијем, на

распећу са мог крста.

У утроби влажног кама
живи Црква и Монаси. Сви
смо скупа на мукама
„Боже спаси, Боже спаси“!

*

ПОДВИЖНИК ВЈЕРЕ

Подвижник сам живи пострададе вјере,
згрушаном од крви мојијех очева.

Још јутрењем зурла и таламбас дере–
кроз лобање шупље са оштрих кочева.

Творбеније читам браћи мртве браће,
запретеном сузом вјечног непробола.
Са вјешала гавран стољећима граче
над склопљеном књигом мртвих апостола.

Разједа ме туга док читуљу збрајам,
а цјеливом уста богољубим свеце. Све
несреће српске у молитву спајам–
уздарјем живота нерођене дјеце.

На страдање идем с крстом на рамену
разгонећи вјером невјерно звјериње.
Полако се пењем свом гробном камену,
у келију мира, у свјетлост истине!

МОНАХИЊА

Као поноћ љетња кад притисне поље,
молитвено света, пуна благог мира,
монахиња бдије испред богомоље–
прије богослужбе –вечерњег стихира.

Поглед јој се качи за небеске нити,
у поруб одежде сунца које гори.

Оченашом везе–предвечерје кити,
акатистом душе вознесење твори.

Живом вјером нити плаштеницу своју,
молитвеним псалмом из Светог тропара.
Са фресака свеци *алилуја* поју,
док пред Богом клечи монахиња стара.

*

РАСПЕЋЕ ЈУТРА

Немирима срца грлим тмину ноћи

и уснама кушам усне боје вина.

Острашћено, жељом шапћем у самоћи
слаткоречје мојих душевних дубина.

Сладуњави нектар с пупова живота
слива се низ твоје набрекле бјелине
и плави ко р'јека док вртлоге мота
премошћујућ чежњу и пусте даљине.

Нестали су грјеси на распећу јутра
док сам жељом својом тебе миловао
и спознах да груди болују изнутра,
што те нисам никад такву упознао.

*

ПОД МАСЛИНАМА, ИСПРЕД РАЈА

У ону ријеку немирне крви

нека се утопи мој живот цио

и нећу бити задњи, а ни први

који је сањао и снове снио;
да сводове могу дотаћи руком,

макар из кондира огњеног пио–

шкропећи судбину тјелесном муком.

И када ме кроте кô дивље звјере,

кроз маглене ноћи, и зову вуком,

и све ми отму, осим моје вјере,
и грде сираком, просјаком, робом.

Док се обзорје пред нама стере–

којем ћу кренути скупа са тобом, кроз

светост ореола вјечног сјаја. Ми смо

крштени у вину, пред Богом, негдје

под маслинома, испред Раја!

О ПЕСНИКУ

Ађим Тодоровић

Рођен је 1965 . године у Жеравицама, општина Хан Пијесак. Дипломирао на Факултету за пословно индустријско и менаџмент у Београду. Пише прозу и поезију. Радове објављивао у разним новинама, зборницима и часописима.

Објавио романе *Људи вучије крви* и *Јаук гробне тишине*, збирке поезије *Замах над животом*, *На многаја лѐта* и *На усни кап медаб* и монографију *Родослов братства Тодоровић из Жеравица*.

Пише огледе, рецензије, критике, приказе. Приредио више заједничких књига сам и са више аутора. Предсједник је Регионалног књижевног клуба „Луча“ са сједиштем у Власеници.

Члан је Удружења књижевника Србије и Удружења књижевника Републике Српске. Награђиван.

Живи у Власеници, Република Српска.

Писци из окружења | Марија Јурачић

ЈЕДРО НА ХОРИЗОНТУ

Киши. Теби се фућка. Сједиш на прови и играш се крилом галеба. Не види те па ме гледа сумњичаво као да му ја непрекидно подижем једно крило. Чињеница да си умро не спрјечава те да ми радиш псине, онако како си то чинио кад сам била мала. Данас је твоја маглица теже уочљива. Стапа се са сивом подлогом мора. И ког врага шутиш? Мокра сам до голе коже. Молекуле мога тијела су збијеније, дјелују материјално, иако кажу да су простори између протона и електрона огромни. Насмијавам те када мислим да су људи по својој грађи шупљи. Не, нисам рекла шупчине. То су твоје ријечи. И не говори тако о људима. Не кажем да их нема, тих шупчина, али углавном су ок.

Вјетар је заспао. Ти кажеш да повремено хрче. Никада нисам чула хркање вјетра. Знам само да нам једро виси као крпа на сушилу, да ја немам ни перја ни заклоништа, а мотор никада није добио приступа нашој барци. Чудно је то и никада то нисам знала објаснити. Волим јурити на валу када једрилица клизи кроз воду, али чим чујем брујање мотора, мени постане мучно и једва чекам осјетити чврсто тло под ногама.

Киша је стала. Проматрам твоју маглицу и чини ми се да видим како облизујеш кажипрст и дижеш га увис, не би ли одредио има ли још лахора у зраку. Увијек си ме

насмијавао том кретњом. А ти си увијек чекао мој смијех. Одразио би се у твом оку и цијели крајолик обојио плавим. Увијек сам мислила да плаветнило твога ока поклања боју пејзажу. Хајде, кажи ми сада, док бонаца влада, зашто те не чујем и не назирем на неком другом мјесту? Зашто не сједнеш поред мене крај компјутора у оној маленој соби пуној твојих жица и лемилица, твојих утикача и прекидача, лежерно одбачених диплома и признања која сада, међу нама речено, можеш мачку на реп објесити? Зар ће се наш малени свијет између нечега и ничега увијек скутрити само на овој маленој барци овјешеног једра? Знаш, недостају ми ти кратки сати када смо у том малом простору слушали руске баладе. И не слушам их више. Не могу. Да само један акорд чујем, не бих издржала. Пукла би ми ова луда глава на пола и ево мене до тебе у том твом новом свијету. Када те питам, како је тамо, одмахујеш главом и смијешиш се. Говориш о слободи, јер човјек не мора бринути о тјелесним потребама па о никоме не овиси. Нитко га не може окрасти, ранити, убити, уцијенити срамотом, купити пршутом или скупим аутомобилом. Кажеш да тек сада постојиш слободан од свих људских предрасуда и да се само неприлагођени враћају и своју неприлагођеност плаћају новим рођењем. А не знам говориш ли баш чисту истину. Ако си толико слободан, зашто се сусрећемо само на овој бескрајној пучини, зашто лијепо не дођеш у своју собу па да се ја могу лијено и комотно увалити у своју фотељу, онако као човјек, а не овдје зарадити прехладу?

Од када си онако брзо овом видљивом свијету рекао збогом, налазим те само у тиха свитања и само ту, на тој

малој барци с које ми се заувјек у зјеницу урезала слика те модре плохе под нама из које израња огромна наранча, слика Опатије која се лијено протеже и Учке која се некако заштитнички надвила над градом. Јеси ли икада покушао причати с планином? Можда сада када је добила твоју душу? Причај ми о томе.

Не смиј ми се. Лако је теби мртвом. Не жеже те ово умртвљено Сунце, не пече те сол на огреботинама, не осјећаш жеђ, не бринеш хоће ли ова мала бродница наћи пут кући. И што је најважније, ти познајеш тајну. Говориш ми да је све кућа, да нигдје нисмо странци, да свуда јесмо и да је све у нама, а ја тако проклето осјећам да сам странац у властитоме тијелу. Хтјела бих ван. Хтјела бих изаћи и у тој чахури оставити неке успомене, јер нису тихе, јер нису нашле своје ожиљке.

Добро, који ти је враг да шутиш? Нисмо још изговорили све ријечи које смо требали. Сјећаш ли се како си ме оне давне године, када сам ја била дијете, а ти већ момак, готово изгубио на оној старој канти коју си звао једрилицом? Чудно је како памтим баш тај дан, као да се могло догодити нешто значајно, а није. Дан је био врућ, Сунце високо. Скочио си у море, а барка се покренула. Напухало се једро и понијело ме на средину канала. Нешто си викао, гестикулирао и пливао за мном. Нисам се бојала, јер ми се барчица чинила велика према мом ситном тијелу и вјеровала сам да ћеш ме наћи у коју год увалу да пристанем.

И било је тако. Никада ми ниси стајао на путу, али си увијек пливао за мном и стизао укротити вријеме у којем су ме ломиле невере, зајახала југа. Ниси мицао камење с мога

пута, али си ми увијек палио свјетло које је би ло смјероказ. И сада, када свратиш у виду те маглице, ја знам да си ту, да те има, да ме на том цијелом великом свијет у не пушташ саму. Наш прамац још се креће. Траје пловидба.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Марија Јурач ић

Рођена је 19964. године. Професорица је хрватског језика и књижевности. У редница је двадесетак поетских збирки, романа и прича разних аутора.

Већ пету годину води поетски портал *Очаравање*. Пише чланке о језику, критичке осврте и есеје за неколико часописа и књижевних портала.

Песме, есеји и кратке приче објављене су јој у многим зборницима и часописима. Објавила је неколико збирки песама и романа, од којих су *Љубав у Помпејима* и *Уна* преведени на немачки језик и објављени у едицији Rediroma Verlag и на Амазону. Пише и криминалистичке романе, од којих је посебно запажен био њен роман *Дронови, фурешти, убојство*.

Есеј | Душица Чукић

ГРЕХ И ОСВЕТА У ЕСХИЛОВОЈ *ОРЕСТИЈИ*

Грчка трагедија, као једна од најпопуларнијих књижевних норми, највише домете досегла је у делима Есхила, Еурипида и Софокла. Јунаци њихових трагедија најчешће су ликови узети из митова или Хомерових дела.

Људско постојање грчки трагичари приказују кроз трагични сукоб несавладивих индивидуалних страсти са страшним и огромним снагама објективног света и божанских одлука.

Освета у Есхиловој *Орестији* мотивисана је и условљена пишчевим погледом на свет и времену у коме је стварао. Овај трагичар дубоко верује да је целокупно човеково делање и свако дешавање везано за божју помоћ и божју вољу. Ако човек остварује своју идеју праведним и чистим делањем и *ако води рачуна о социјалној правди, над којом богови будно бдиј²*, унапређује себе и обезбеђује успех; у противном, биће подвргнут божјој казни која ће Правдом поново успоставити пољуљану равнотежу.

Есхилова морална представа греха јесте наследна кривица која се непрестано појављује преносећи се на потомке које вуче у пропаст. Трагичност потомака јесу њихови грехови чији је узрок у почињеним греховима њихових предака:

²М. Ђурић, *Историја хеленске књижевности*, стр. 271.

Грешна дела и безбожна
 Рађају још више греха,
 Правих слика старих "дика".
 Стара обест
 воли да донесе
 нову обест у кућама грешним.³

Свако ново делање оптерећено је кривицом наслеђеном рођењем; под теретом наслеђеног греха, рађају се нови и нови грехови који са собом носе кривицу и казну. Неминован је генерацијски грех или освета која се добија рођењем, оставља у аманет, или јавља постхумно.

Немогуће је умаћи материци наследног проклетства. Есхил је у својој *Орестији* описао проклетство Атрејевих потомака чији је узрок страшни злочин њихових предака.

Атреј је убио децу свог брата Триеста (који је учинио прељубу са његовом женом) и угостио Триеста њиховим месом. Тако се буди демон освете (Аластор) који ће у овој породици наставити друге злочине. Ђубрење семена смрти се наставља... Атрејев син, Агамемнон, жртвује своју ћерку Ифигенију богињи Артемиди, чијег је јелена убио, да би ахејска војска добила повољан ветар за полазак у Троју; Агамемнонова жена Клитемнестра зато убија свог мужа уз помоћ Егиста, Триестовог преживелог сина. Злочиначки ланац којим управља демон освете овде се не прекида. Наиме, његов крај биће Орестова освета због убиства оца Агамемнона. Орест ће убити своју мајку

³ Есхил, *Орестија*, стихови 758 – 760, 763 – 765

Клитемнестру, као и Егиста, па ће осветничка клања овде бити заустављена, а наслеђеним злочинима биће крај Орестовим очишћењем од стране Аполона.

Божја правда код Есхила има огроман значај. Клитемнестра ће управо са том *мисијом* испуњења божје правде кренути у злочин. Она ће га том својом *мисијом* и мотивисати, и извршити и оправдати. Агамемнонова кривица је вишеструка. Згрешио је као отац – жртвујући ћерку Ифигенију, и као муж – доведши из рата пророчицу Ксандру, Пријамову кћи, као и варајући Клитемнестру: "*Под Тројом онде Хрисеиде милова*".⁴ Пре извршења освете, Клитемнестра ће лицемерно дочекати свог мужа мајсторским монологом:

*Јави мужу мом
што брже нека дође – грађанину драг!
У двору своје верну жену наћи ће,
онакву какву остави; ко добар пас
у двору беше она, душманима зла.
Срамоте не знам, сласт од мужа туђега
не познах више него бојом бојен туч.*⁵

Иронија ових њених речи видеће се тек након убиства Агамемнона, када ће, славећи мрље његове крви на свом челу, изговорити:

*На овај бој већ одавно сам мислила,
победих, најзад, после дугих година.*⁶

⁴Исто, стих 1138

⁵Исто, стихови 604 – 608; 611, 612

Осим жртвовања своје ћерке и наследне кривице, Агамемнон из Троје доноси и кривицу коју му у аманет остављају тела хиљаде палих ратника. Зла коб коју кућа Атрејића носи јача је и сазнањем да је Клитемнестра изневерила свог мужа док је он био у рату. Стражар који чека вести о паду Троје, не слуги добро:

*Ја уздишем и жалим ове куће коб
где нема више старе добре управе.
О другом ћутим, јер ми уста страшан бич
завезао; да кућа сам прозбори, најјасније
би казала.⁷*

Клитемнестра ће извршити двоструко убиство: убиће и мужа и Касандру – и неће се кајати. У непоколебљивој Клитемнестри нема кајања, па је тако нешто, како каже Лески *драми тог времена потпуно* *страно*⁸ Клитемнестра верује да су злочини које је починила били неминовни, да је тиме будућим злочинима крај и да ће са демоном куће склопити мир.

Међутим, демон куће још увек се не да умирити. Есхил у другом делу своје *Орестије*, у *Покајницама* (*Хоефоре*) изводи на сцену Ореста, сина Агамемнона и Клитемнестре, који ће осветити смрт свога оца, вођен наређењем Аполоновог пророчишта. И поред подршке сестре Електре и верног пријатеља Пилада, Орест се колеба

⁶ Исто, стихови 1377, 1378

⁷ Исто, стихови 17, 18; 36 - 38

⁸ Лески, *Грчка трагедија*, Светови, Нови Сад, 1995, стр. 108.

да ли да убије своју мајку. Ипак, и душевни и кућни демони се без тога не дају отерати, па поред убиства Егиста, Орест убија и своју мајку, која се лицемерно претвара да јадикује над лажном вешћу да је Орест мртав:

*Лице она прави жалосно
пред послугом, ал' крије смех у очима,
јер за њу цела ствар је срећна испала,
а за овај дом страшан јад и порука
што путници је разговетно јавише.⁹*

Орестова освета није дело које је покренула неправда која је у његовој души досегла врхунац, нити бес и јака страст. Орест нема своју вољу, његово делање покренуто је наређењем Аполоновог пророчишта, а појављивањем очевог духа креће у акцију. Он се не радује убиству мајке, али га ипак извршава на оном истом месту на коме је она убила његовог оца – убиство Клитемнестре представља ритуално клање.

У завршном комаду *Орестије*, у *Еуменидама*, Есхил на позорницу изводи саме богове који не устају једни против других, већ се боре око решавања највећих моралних проблема. Мрачне Ериније нису задовољне што је Аполон био милостив према Оресту и ритуално га очистио од проливане крви, јер:

⁹ Есхил, *Орестија*, стих 733 – 737

*Ми желимо да кројим правду.
 Ком су руке чисте и без љаге, ко
 животом живи честитијем, до
 тог наша не шуња се срџба,
 он ће мирно живот свој да траје.¹⁰*

Клитемнестра каже Агамемнону да се он сам убио (тима што је убио своју кћер), Орест каже Клитемнестри да се сама убила (убила је мужа). Како прекинути ланац освете, када свако има своје оправдање? Поремећена равнотежа поново се успоставља новим поремећајима, односно злочиним се освећује злочин, па се поставља питање да ли у таквом случају Правда може остати правична. На ово питање даје одговор Есхил у *Еуменидама*, где се огледа велики напредак у облагорођивању старих облика правосуђа и њихово прилагођавање захтевима напреднијих религиозно–моралних и социјално–политичких схватања.¹¹ Ериније прогањају Ореста јер је убиство мајке неупоредиво тежи злочин од убиства човека који није у крвном сродству са убицом, а задатак Еринија јесте да гоне убиства само међу крвним сродницима. Ипак, Ореста ће помиловати Атина, која ће својим једним, али одлучујућим гласом стати на Орестову страну. Она ће умирити Ериније обећаваши им нову службу и светиште које до тада нису имале.

Есхил решава питање осветница, Еринија, богова матријархата. Те силе осветнице прелазе у заштитнице

¹⁰ Исто, стих 312 – 316

¹¹ М. Ђурић, *Патња и мудрост*, стр. 77

града, у Еумениде (Милостиве), престају да буду силе подземља и постају благонаклона божанства. Слепа божанства постају разумна.

Клитемнестра, одлучна осветница, чврсто је везана осећањем повређеног поноса; унутрашњи свет потпада под неминовне и пристрасне законе срца... Што се Орестове освете тиче, она је покренута и оправдана вољом богова, чије сувишно мешање у токове људских судбина можда понекад потиरे одлучност истих

(Препорука: Прочитати "Орестију", а потом одгледати филм "Убиство светог јелена")

*

ЛИТЕРАТУРА

1. Есхил, Софокле, Еурипид, *Грчке трагедије*, Дерета, Београд, 2001.

2. Ђурић, Милош, *Историја хеленске књижевности*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 1988.

3. Ђурић, Милош, *Патња и мудрост*, Графички завод, Титоград, 1962.

4. Лески, Албин, *Грчка трагедија*, Светови, Нови Сад, 1995.

О АУТОРКИ

Душица Чукић

Рођена је 13. априла. 1983. године. Професор је Српског језика и књижевности у Економско-трговинској школи у Врању, дипломирала књижевност на Филозофском факултету у Нишу.

Ужива у својој деци и својим ђацима, руским и јапанским писцима и шпанској музици.

Жртвовање Ифигеније, зидна слика из Помпеја

Осврт | Милан Тасић Д.

ЧАРИ ЈЕДНОГ РОМАНА У СТИХУ

А. С. ПУШКИН: ЕВГЕНИЈЕ ОЊЕГИН

На српски (хрватски) језик је ово дело – у целини, или у деловима – и превођено, и препевавано (и прештампавано) још од своје појаве, а ми имамо у виду овога пута издање *Савремене школе* (1962 године), у препеву Милорада Павића¹². А после напора овог врсног писца и преводиоца да у другу језичку материју пренесе и структурне и фонетске особености *Оњегинске строфе*, може се о њему просто рећи оно што се обично каже о успешним делима овога типа: јасан и високо изражајан језик, углачане риме и др. наводе на помисао да препев није изгубио ништа од оригинала. Иде томе у прилог, свакако, то што наше речи, у просеку, имају колико самогласника, толико и сугласника, што не познају гомилање гласова, нити слова која се не читају, или пак читају различито, ... да многе строфе готово *маме* да буду трајно сачуване у памћењу. Ево таквог једног четворостиха (барем у овом препеву):

*Татјана тугује и чами,
Самује, гаси се и вене;
Сад ништа више њу не мами,
Не доима се душе њене.*¹³

¹² Писац дела *Хазарски речник*, објављеног на више од 80 језика света.

¹³ Гл. IV, 24.

Сваки од стихова превода је испеван у деветерцу, све и да није то случај с оригиналом, а нашем преводиоцу, колико увиђамо, полази за руком да (баш) свих 414 строфа дела *опреми* истом метриком, деветерцем. Ми овде готово и да не наилазимо на мушке риме (као поклапања само завршног слога), већ једино на оне женске (слагања два слога), уз поштовање свих осталих правила четворостопног јамба. Имајући у виду и то да је нашег преводиоца свакако обавезивао оригинал, у сваком погледу (формалном, садржинском), док је сам песник користио песничку слободу током (осмогодишњег) настајања свога дела.

Превод ће да понови, дакако, и сва обележја оригинала, кад је реч о језику, стилу, вредностима поетским по природи, да се и овога пута може рећи о Пушкину заједно с Достојевским: *Он је једним потезом, прецизно и видовито открио суштину нашу ...*, с Гогољем: *У њему је руска природа, руска душа, руски језик, руски карактер изражен јасно, у пречишћеној лепоти ...*, или, пак, Проспером Меримеом, који каже Тургеневу: *Ваша поезија тражи пре свега истину, а лепота потом долази сама од себе. Наши песници, напротив, иду потпуно супротним путем: они се брину пре свега о ефекту, о оштроумљу, о бљеску, ... Код Пушкина, поезија на чудесан начин процватава, као сама из себе, из најтрезвеније прозе. Други језик, дакле, бива кадар да прими у себи дело–оригинал и онда када је морфолошки и др. (довољно) различит од њега, а што упућује на извештан истоветан супстрат њихов у основи, чије је уметничко дело само израз, а који је, по карактеру, свеопшти, општељудски. То и чини да дело траје у времену,*

све и да она изворна лепота његова, као песничке творевине, припада само њему, као што је и други песнички милије исто тако кадар да оствари властите поетске учинке, у преводној књижевности.

Евоцирајмо, у овој прилици, неколике "константе" које препознајемо, на фону овога дела, биле оне литералне, антрополошке, или социјалне по природи.

Имамо овде, најпре, у виду његов строги песнички облик, чему се ми, иначе, приклањамо као складу, као музици, као ритму, а утолико што дело има свој садржај, који има значење и које нуди смисао. Ми се, иначе, приклањамо музици, која нам *казује* нешто, *казује* чак знатно тога, иако је *говор* тај – неартикулисан. Но, нама *припада* потреба за ритмом, за овим или оним тоналитетом и цезуром, за догађајем и његовим крајем, а што се све налази и у исходишту драмског дела, као књижевног рода.¹⁴ Тако имамо да је античка драма писана у стиху, да средишње место у њој припада хору и да драмска радња протиче у тзв. *скандирању*, као ритмичком изговарању стопа и слогова, а што следи одређене тактове. Више је таквих стопа које познају поједини стихови (јамб, трохеј, спондеј, ... и др.), а ваља рећи и да су у облику стихова и најстарија књижевна дела, епови: *Еп о Гилгамешу* (Месопотамија), *Илијада и Одисеја* (Хомер), *Дела и дани* (Хесиод) итд. Сви они су испевани у одређеном метру и тако даље. Може се рећи и да најдаљи израз о свему томе доноси човекова урођена потреба за поретком и складом

¹⁴Фридрих Ниче ће једно своје дело насловити речима: *Рођење трагедије из духа музике*.

које он настоји да оствари, или којима се приклања он у свим сферама живота и одувек.

А *Пушкинов сонет* је вишеструко усложњен (један специфичан) песнички облик, строго одређене и морфолошке, и фонетске, и семантичке структуре од четрнаест стихова, као јамбова од четири стопе. Овде се пет строфа *надовезују* једна на другу (другачије но код сонета, где су одвојене једна од друге) и њихова је структура различита, као што и ступају оне у нарочите међуодносе. Тако је прва строфа по свом облику унакрсна (*abab*), да би две следеће биле парне (*cc* и *dd*), трећа од њих обгрљена (*effe*) и, најзад, четврта, поново парна (*gg*). Од рима, пак, женске су аце, а мушке бдфг итд., а што се тиче поменутог међуодноса, он је попут логичке целине, у којој једна нарочита теза (прва строфа), за којом следи двострука антитеза (друга и трећа строфа), приводе до синтезе (четврта строфа) и (ослабљеног) закључка у виду последњег двостиха.

По примеру прве строфе, из прве главе, рецимо, где четири почетна стиха доносе, најпре, слику болесног старца, Оњеговиног стрица, која описује њега и само њега (*теза*):

*Мој часни стриц је узор прави
Откад је сасвим занемого
И мисли сад у старој глави:
Сви треба да гаштују много.*

да би уследила за њим два наративна *отклона*, до људи који болесника служе, у виду стихова (*антитеза*):

*Нек другом то за пример служи,
Ал', боже, како то дотужи Крај
болесника стално бити, Ни дан
ни ноћ не одлазити;
Иза тога долази нарочита синтеза њихова, као*

јединство два претходна плана:

*Какво је то притворство ружно
Давати лек са сетним лицем,
Ћаскати с полумртвим стрицем
И поправљати јастук тужно, –
а за којим, коначно, услеђује епилог, на начин*

монолога једне стране:

*Мислећи при том, ал' за себе:
Кад ће већ доћи враг по тебе!"¹⁵*

Наводи који потврђују, на свој начин, наведене исказе и Достојевског, и Гогоља, и Меримеа, јер се, заиста, речи народног језика показују овде довољно изражајним да ослободе собом и тачан опис и јасноћу смисла, и песничку лепоту. А те ће особине народног, говорног језика Пушкин

¹⁵ Гл. I, 1.

да пренесе и у своја прозна дела, пишући о томе: *Прецизност и сажетост су главне одлике прозе. Она изискује мисли и мисли, без њих блистави изрази не служе ничему* (*О прози*, 1882). А то је оно и што је наишло на похвалу код Проспера Меримеа, онда кад он замера француским песницима: *ефекат, оштроумље, бљесак*, јер је лепоту песме кадра да донесе, по њему, већ сама по себи истина, за коју он увиђа да *на чудесан начин процветава ... из најчистије прозе*, управо, код Пушкина. Тај природан, реалистички израз унео је у руску књижевност темељну новину у односу на романтичарске тенденције у Европи тога доба, а ослободивши књижевни израз усиљене сентименталности, набујале маште, егзалтације... Њему ће тако поћи за руком да оствари довољно изражајну слику једне епохе, на руском тлу, из прве половине XIX века, онда када ће Толстој посегнути да напише четири књиге о истоме. Но, не чинећи то нити да сазда нови књижевни канон, насупрот романтичарског, нити да се нађе сам у мисији просветитеља (попут декабриста) и др., већ да истина дела уследи овде *сама по себи*, из односа више-мање супротстављених планова, средина и ликова. Јер се оно што је племићко, спахијско, противи сељачком, кулачком, а учено и образовано – простодушном и природном, кицошкo и бонвиванско – ономе што је предано марљивости и раду.

Иначе, за лик Евгенија Оњегина у овом делу ће Николај Доброљубов рећи да припада типу *сувишних људи*, оних који личне способности којима сами располажу не успевају да доведу у склад с захтевима средине, а што

доводи до узајамног трвења и сукоба, често трагичних. Оњегин је племић који, по обичају времена, стиче знања из античке књижевности, економије и историје, овладава језицима (француским, латинским), или гаји склоност ка позоришту, уметности. Но, богатство и племићка раскалашност, свраћају га на пут лагодног живота већ од младићких дана (балови, забаве, удварања, ...), а што у његовој личности *оцртава* читав низ противуречних црта у карактеру. О томе сведоче стихови попут:

*Знао је невешт да се твори,
Да љубоморан, мрачан бива,
Да разувери, наговори,
Да тугује, да наду скрива,
Да буде охол и послушан,
Пун пажње, или равнодушан.
Како је био речит сјајно,
А како ћутљив осећајно
И нехајан у писму страсном;¹⁶*

Површан у свему и лишен сваке потребе за напором, устрајношћу, жељом за рад, иако тек на прагу живота, Оњегин *дели* по томе психолошку стварност припадника једне класе, која је свој доминантан положај у друштву задобила наследством. Следећи, дакако, све навике, обичаје и предрасуде везане за начин живота који се током времена и генерација усталио у тој средини и на том простору, али

¹⁶Гл. I, 10.

наш јунак, све и да му разборитост није страна, не успева да сломи (психолошке и др .) окове који га спутавају и властитом живљењу прида неки истински и трајан смисао. То изазива у његовој души пометњу и немир, док један стицај околности чини да он наслеђује имање свога стрица и одлази на село. Но, до емотивне равнотеже не долази ни онда, а на селу се зближује с Владимиром Ленским, такође племићем, песником и идеалистом, који је био студирао у Гетингену и читао Канта, Гетеа, Шилера.

Моћ наслеђеног начина живљења, *прожетог* површношћу и досадом, наставља да суштински одређује свакодневицу Оњеговину и Ленског, и сад на сцену романа ступају две сестре, Олга и Татјана Ларин, које упознају они на селу. По свом духовном склопу, две девојке су изданци патријархалног васпитања и начина живота, заснованог на неписаним правилима узајамних односа који су се, кроз предања и др. преносили вековима. Срасле с природом и урасле у сеоску стварност, оне проводе живот у идиличном амбијенту породичног гнезда, негујући један отворен однос према свету, испуњен, радије, читањем, сањарењем, маштањем. Писац пореди Татјану Лерин, старију сестру, с лептиром, срном, зецом, говорећи како се љубав у њој буди с пролећем, а најдубља осећања под звезданим небом, у шуми, или крај реке. С мање чари, но што их је имала њена сестра, била је она стога и ћутљива и сетна, препуштена маштаријама. Ево елемената за њен лик:

*Ћутљива, дивља сети рада,
Бојажљива ко срна млада,*

*Сред породичног топлог крила
Ко туђинка је она била.¹⁷*

...

*Сањарење – њен знанац стари –
Од младости је њене ране
Красило маштом пуном чари
Доконе, дуге селске дане.¹⁸*

Она следи и у игри с лутком оно што је наследила од мајке (*И да јој дели опомене / Од своје мајке научене*), сујеверна је тачно у мери у коју су народна веровања део фолклора који се преноси традицијом, а кад се заљуби, она се поверава радије дадиљи, него мајци, или сестри.

Другујући с Ленским, који се заљубљује у Олгу, Оњегин и он посећују сестре Лерин, када се и Татјана заљубљује у Оњегина. Бивају то сусрети две непатворене људске природе, укоренење у "вековној" сеоској традицији, с једне стране, оличеној у девојкама и двојице племића, на којима се *одразила* просвећеност, знање, наука, с друге. А што, иначе, рађа питања по карактеру типично просветитељска, филозофска, попут: "Да ли знање и наука не одводе, можда, људски морал на странпутицу", или, пак: *Је ли човек добар по природи, а само га незнање и искуство наводе на зло и слично?*

Жар прве љубави, коју је побудио Оњегин у њој, обузима Татјанину душу, која је, у цвету младости, чекала ... *ма кога* (II 7) и ми видимо нашу хероину како *живо очарана*

¹⁷Гл. II, 25.

¹⁸Гл. II, 26.

сад " испија заводљив отров" из љубавних романа. Она кроз окно прозора зури у ноћ, у небо пуно звезда, до ње допире пој славуја, но не успева да заспи и поверава се дадиљи о ономе што је обузима. Тад признајући да је заљубљена, Татјана бива у прилици да чује од дадиље још и који су генерације њихових предака следиле у приликама удаје-женидбе. А он је у томе да су родитељи уговарали бракове своје деце, а с чим су она морала ћутке да се сложе. Каже песник о томе:

*"Причај, њања,
У ваша минула времена
Јеси ли била заљубљена? "*

—

*"Откуда! Нисам ја ни знала
За љубав у тим годинама, Јер
би ме у гроб отерала Свекрва
моја или мама." – "И удала си
се? А како?" – "Господ је,
кћери, хтео тако; Мени је
тринаест било, Тања, Још
млађи био је мој Вања; Две
недеље је једна снаха
У нашу кућу навраћала
И благослов је својта дала;
Горко сам плакала од страха,
Уз плач су косу ми расплели, Уз
песму цркви ме повели ..."¹⁹*

¹⁹ Гл. III, 17.

Сучељавајући нас, реалистички, с једним одиста сложеним проблемом: и емоционалним, и социјалним, као што су то љубав и брак, писац, дакако, застаје на свом (песничком) опису факата и стања, па ако бисмо хтели да препознамо његову поруку, ми је, свакако, овде нећемо наћи. Јер је реч, радије, о социолошком проблему, онда када се пита који начин заснивања брака у већој мери доприноси срећи појединца и просперитету друштвене заједнице којој он припада?

Наиме, Оњегин је кицош, заводник, бонвиван, коме красноречивост, целемудреност *служе* при ласкању, завођењу, али га тај површан однос и опхођење према људима, према свету лишава трајних емоционалних веза ка другим бићима, као и неког суштинског односа према раду. На другој страни су наслеђени патријархални односи у породици, засновани, радије, на економским мотивима, на моралу, као и на устаљеној хијерархији при одлучивању. Најзад, у лику Татјане, ми присуствујемо исконској потреби људског бића да се један непатворени однос (овога пута: љубав) према другој *непосредно* продужи до складног односа са укупном друштвеном средином. А што је однос између човекове несвесне, емотивне, инстинктивне сфере и оне свесне, разумске, као и укупних односа у друштву, а који се владају по сложеним и готово непредвидљивим законима.

У наставку, Татјана се поверава дадиљи да је заљубљена, о чему сведоче стихови једноставног израза и лепоте:

"Шта хоћеш, чедо, кажи нани..."

*Сва гориш... ево воде свете..." –
"Ја нисам болесна ни снена;
Знаш, дадо... ја сам... заљубљена!"²⁰*

А онда и, мимо обичаја времена, пише писмо Оњегину, да стихови песника, својом непосредношћу, љупкошћу чине то – готово два столећа до сада – да генерације читалаца отада изабиру, по правилу, да многе од њих трајно задрже у памћењу и понављају. Један мањи број њихов био би:

*Пишем вам – шта бих знала боље?
И шта вам више могу рећи?
Сад зависи од ваше воље
Презрење ваше да л' ћу стећи.*

*У селу да вас видим нашем, Да се
веселим гласу вашем, Да вам
што кажем, па да затим О
истом мислим и да патим*

*Што дођосте у наше село?
У степи, где мој живот траје,
Ја не бих срела вас зацело И не
бих знала патња шта је.²¹*

Тај изабраник девојачког срца биће, дакако, један једини и заувек, њега је *небо подарило* њој, како то бива,

²⁰ Гл. III, 19.

²¹ Писмо Татјане Оњегину.

иначе, с првом љубави, с девојкама и младићима у раној младости. Људско се биће, наиме, већ по својој природи, одаје чистоћи идеала, све и да различита животна искуства изнова потврђују да се они, најређе пробијају до остварења. А што се десило и с овим девојачким сном.

Наиме, доколичарски, раскалашан живот, или неки прихваћени обрасци културе, попут: *Што човек мање воли жену / Тим лакше он се свиди њој* IV, 7 и др. учинили су да равнодушност буде претежно стање у души Оњеговиној, па и кад је реч о особи другог пола:

Одбију – њему није криво.

Напушта их је све без туге

*И тражио без жеље друге.*²²

Тако ће и одговор главног јунака дела бити и суров и

поразан по обоје:

"Ал' нисам створен ја за срећу,

И душа моја њој је страна;

Врлина ваших никад нећу

*Достојан бити ја, Татјана. ..."*²³

Јер у даљем току радње, његова таштина, суревњивост, каприц наводе Оњегина да флертом са Олгом на игранци, провоцира љубомору код свог друга Ленског, да би га овај потом изазвао на двобој и тако и сам изгубио

²² Гл. IV, 10.

²³ Гл. IV, 14.

живот. То што се, иначе, приказало било Татјани у сну, у сцени у којој Оњегин држи њену главу на грудима, на клупи, онда када долазе на том месту Ленски и њена сестра Олга.

Сам чин двобоја долази овде, с једне стране, да потврди нечију част, а с друге, код противника, из ирационалне потребе његове да, неком телесном умешношћу и сл., ту исту част – обезвреди. Реч је, дакле, о дубоко моралном пориву, иако суровом, као пандану средњевековног витештва. Чин који сведочи и о моћи једне предрасуде, која се противи и законским нормама, а чијом ће се жртвом, у стварности, јавити и сам песник.

Најзад, следећи ток ове поетске приповести, ми налазимо нашу јунакињу како одлази у Москву, код својих тетака, и удаје се за неког богатог кнеза. Тамо ће се, на некој забави, случајно наћи с њима и Оњегин и онај психолошки план – из првог сусрета Татјане и Оњегина – бива овога пута изокренут. Сад је он тај који проживљава дубоки емоционалан однос ка девојци из прошлости, коју је срео једном у *глухој* степи, а сад удатој жени, књегињи коју види на двору. Као што сад и она одаје (барем, привидно) равнодушност, одбојност:

*Кнегиња гледа госта тога...
 Ма шта се њој у души крило,
 Ма како беше тога трена
 Изненађена, зачуђена,
 Промене на њој није било;²⁴*

²⁴Гл. VIII, 18.

а он (искрену) устрепталост душе:

*Без сумње наш је Евгеније
Ко дете заљубљен у Тању.
Љубавним сном занесен бдије;
Сањари стално, ноћу, дању;²⁵*

И као некад она, наш се јунак осмељује да напише писмо–исповест, у коме читамо како је некад *мислио да слобода може да надокнади срећу*, а што га је довело до тога да сад *лута по свету грубом* итд., те стога моли Татјану – *да би био жив* – да је сваког дана може барем да среће. Но, одговора на то није било, ни на друго, ни на треће писмо његово, али до (драматичног) сусрета–епилога, ипак, долази на двору, где Оњегин затиче кнегињу како – чита, управо, писма која јој је био послао. Она не пропушта да у тој прилици призове у сећање њихов први сусрет, у опустелој степи, на селу и толико другачијег од амбијента на двору и онај хладан пријем на који су наишле тада речи њене младалачке љубави.

*У пустињи, далеко, сама,
Ван таштина и дворске свите*

Нимало се не свиђах вама ... Па

што ме сада прогоните?²⁶

²⁵ Гл. VIII, 30.

²⁶ Гл. VIII, 44.

Но, све разумске обзире убрзо потире тада вал емоција, које буде слике минулих дана и некадашње живота на селу, а које задобијају највише *вредносно* место у распону свих успомена:

*Дала бих радо одмах сада
Све, све те крпе маскарада,
Сав овај блесак, дим и сјај
За своје књиге, дивљи гај.
За боравиште наше бедно,
За места где сам крај мог села
Вас, Оњегине, некад срела,
И за то гробље неугледно Где
стоји крст и сенка грана Над
гробом где је моја нана.²⁷*

Тако се показује да једно непатворено живљење у крилу породице, током детињства, или најраније младости и, по правилу, страсно проживљена љубав из тог доба, остају да својим *тамним жаром* обасјавају хоризонт нашег живота заувек. Реч је, свакако, о сложенем феномену, биолошком по карактеру, као продукту еволуције, на који се ни друштвена средина, ни васпитање не успевају да одразе, а који, једнако, из моралних, економских и других разлога, бива, по правилу, *исправљен* животним изборима другачијим по карактеру. Наше прве љубави бивају неостварене, јер нас везује за њих таман биолошки

²⁷ Гл. VIII, 46.

(и рационалан) порив, све и да он, једнако, налази места и код предмета те исте љубави. Стога оне остају да заувек трају и да се током живота изнова препознају.

Татјана ће се, дакле, приклонити моралним обзирима који, сад као удата жена, има према себи, према мужу, према средини и затражити од Оњегина да оде, не скривајући, додуше, да га и даље воли. Свој монолог завршава речима:

*Удала сам се. Сада треба
Да одете, јер ја вас молим.
У срцу вашем поред страсти
Поноса има, има части; Зашто
да кријем? још вас волим, Ал'
другом ја сам поверена И
остаћу му верна жена".²⁸*

Тако и завршава овај спев, овај роман у стиху, без срећног завршетка, па чак и без икаквог завршетка и без пишчеве поруке, као, дакле, дело отворено према читаоцу и његовим властитим животним склоностима при избору. Понешто од тога казује и сам писац, помињући, у последњој строфи дела, *бурне успомене* читаоца, које би тражио он у њему, или да би се он одмарао читајући га, односно одавао *живим сликама и јетким речима*, као, дакле, поетској лепоти која га краси.

²⁸ Гл. VIII, 47.

И тако се једна снажна и обилна поетска лепота овога дела *прожела* у њему с два обрасца културе, у епохи у којој је просвећеност, наука изнова опонирала традицији и устаљеним нормама морала, сведочећи о универзалности питања која поставља човек и универзалности различитих одговора које даје он на њих одувек.

*

О АУТОРУ

Милан Тасић Д. је рођен је

1946 године, у селу Буштрању, код Враћа. Завршио је гимназију у Врању, а студије математике, филозофије, као и класичне студије на Универзитету у Скопљу. Докторирао је из области формалне логике. Предавао је математику и филозофију на Универзитетима у Скопљу, Алжиру и Нишу.

Објављивао је стручне и научне радове из математике, филозофије, књижевности. Превео је и низ филозофских дела на српски језик. Сада је у пензији.

Живи у Врању.

РЕФЕРЕНЦЕ

- Александр Сергеевич Пушкин: Евгений Онегин

<http://www.kharkivosvita.net.ua/>

- Александар С. Пушкин: Евгеније Оњегин,

Савремена школа, Београд, 1962.

Василиј Тропинин – Пушкинов портрет

Поезија нашег времена

Коста Косовац | ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА

Богови су своје браде очешљали, ту је никла шума,

И својим плавим очима погледали, ту сад теку реке,

Богови су погачу покидали, ту је земља плодна,

И ватру запалили да се Сунце подигне

Богови су коло заиграли, ту је сада кошава,

И запевали из грла, попут топова,

Богови су лактове посекли о стене,

И крвљу створили човека

Богови су од шаке дуката, направили село

жутих сламених кровова,

А од хаљина белих сашили небо

што ни гром не покида

Богови су се око вина потукли,

и један узме муњу да другог лупи, ал

га промаши, и муња на тлу букне,

Из пожара што гори, српски народ створи.

*

Небојша Станојковић | * * *

Онда кад ућутиш, упознаћеш немир

Отворићеш му врата у зору

И мали ће му тад бити свемир

Ни зрно соли, кô зрно наде,

Нећеш наћи у немирном мору

Узалуд су тада паметне речи

И намере добре и мудре мисли

И неће, неће то да спречи

Да не буду ти снови покисли

Као на киши, по времену тмурном

Кад сте са срећом се заобишли

С неспокојем у кораку журном

Ка спокоју, којем нисте ни пришли

**Јадранка Бједов | ПОКРИЈ МЕ СВОЈИМ
ПОКРОВОМ БОГОРОДИЦЕ**

Милостиво спусти свој покров

На мене грешну

Изворе добра, снаго верних

И молим Те

Мајко Не часи ни

часа, Тежак ми је

Овај оловни дан

И чемеран
Од брига житејских
Којима нисам дорасла,
Тврда ми се мисао
Затегла као опруга
И бојим се да ми Луду
главу не разбије,
Умудри ме Дјево пренепорочна
Да не изгорим у сопственој ватри
Коју сам тако махнито
подстакла! Покровом ме својим
покриј Молим Ти се усрдно Блага
И смирена Мати наша

*

Ирена Бодић | ГОСТ САМ ИЗ ОБЛАКА
Из зидова

деца плачу.

Зазидани
јече, дахћу.
Женски смех
одговара
мушком басу.

Опијавам несаницу
зидови хладни.....

Деца плачу
да ли су гладни
у време љубави?

Из ока отиче
суза сељачка.

*

Лазар Тица | РАСТАНАК
Нисмо нашли рече наших ћутања
Под коју бисмо загрљени стали,
Уморни мало од свесних лутања,
Ил' нисмо хтели, ил' нисмо знали.
Ил' таква реч још не постоји, Да би
се родила векове броји?

Још једном те хтедох привит на груди
Рукама голим попут сувих грана
И понети делић те тихе блуди
У сенку мртвих јоргована.

Хтедоше руке, те гране голе
Рећи још једном да те воле...

У снегу само тишина зуји,
Последње руже у гроб су пале,
А очи празне док ветар бруји
У ноћ су горко заплакале.

Проклеше ме руке, те црне гране
Кад се разиђосмо на две стране!

Милош Петронијевић | КАД ПОМИСЛИМ...
Кад помислим на тугу

малишана испребијаног
у збуњујућем свету великих;
и на сузе девојчице
контузоване од бомби,
којима јој донеше слободу...

Кад помислим на ропац самртника
што последњи гутљај ваздуха хвата,
а што и мене чека;
и на кугу и глад, и
ужас гиљотине у
вековима иза...

Кад помислим на благи поглед јунице
и избезумљено прасе пред клање,
и на месо што га донесох у кеси;
и на очај изгладнеле вучице ,

и на ужас зеца што га орао

славодобитно увис носи...

Кад помислим на ТВ серије:

Ја те волим, али нам се не да

и на чемер у фотељама ушушкан;

кад помислим на Индијанце, као

супротност, где голокури у

бљеску зоре стоје...

Кад помислим како ми досад

баш ништа успевало није, али

и да има и горих од мене;

и самоубилачког јада када се

сетим, мене од некад, кад ме је Она

оставила.

Кад помислим да и бесмисао

Смисао може имати

у чудесној симетрији помрачења Сунца...

Кад помислим на прхут птица с ливаде...

Кад на таштину људску

помислим... Кад се своје сетим...

Кад помислим...

*

Зорица Тијанић | ОБРИСАНО

Нашкрабана срца киша је опрала

на доку...

на месту где се затвара круг

испод хоризонта

Безуспешан покушај да изађем

засута ушећереним одговорима

остајем у тмини

Четири годишња доба протичу

јаловошћу подстакнуте

Кредом нашкрабано срце

обрисао је талас

на доку

На месту где отварам круг

да уђе неко ко једном је био

можда био

неко мој...

*

Милена Ђировић | ТИ

Зашто тражиш песму кад риме нема

Чему зов у сутон кад роса јутру

Више значи, кад зора дану спрема

Да невиношћу љубави пут утру.

Твој глас препознах у гласу славуја

Твоје речи чух у његовој песми

Сећање на тебе у мену лелуја

Твој осмех још спи на дрхтавој усни.

Лебде спомени на те младе дане

Што их ветар оте као влати траве

Лепоти тишине бивају предане

Илузије једне уснуле јаве.

Ал и даље срце те зове – дођи Иако

мој живот одвећ је хладан

Проструји крвљу, жилама прођи

Нек дамар дамару постане складан.

Афоризми

СТЕФАН ПЕТРОВИЋ

- У Србији је све мање незапослених.

Многи од њих умру од глади.

- Није чудо што нас мешају са Сибиром.

И они и ми живимо на дебелом минусу.

- Друго доба, друге ђуди. Нове владе, исти људи

- Сваког дана тонемо све дубље и дубље.

Србија је заиста земља утопија.

- Србија је дубоко религиозна земља,

Постимо већи део године, а власт нас фарба

свакодневно.

*

СНЕЖАНА МАРКО-МУСИНОВ

- Завршио се конкурс, конкурсна комисија заседала,

кандидат је примљен.

Пре десет година.

•Крај децембра је донео Деда Мраза, а Деда Мраз – ништа.

•Наши афористичари вредно раде... Волонтеерски.

•Живимо у раскораку.

Таман направимо корак напред, већ морамо уназад.

•Најскупља је накнадна памет, а ништа не вреди

*

ВЛАДИМИР СТЕФАНОВИЋ

•Кад су истерали истину на сунце

- пао ми је мрак на очи!

Милорад се отиснуо у политику.

Сад га зову-Милокрад.

•Легле су нам плате. И више нису устале!

•Време нас је прегазило. И добро утабало!

•Болујем од високог притиска.

Живим у диктатури.

На причу прича | Сенка Војиновић

ИСТО ТО, САМО МАЛО ДРУКЧИЈЕ

–А ја ћу ти бајку испричати – проговори Маргарита и стави узаврелу руку на ошишану главу. –Била је на свету једна тета. И није имала деце, и среће никакве такође није имала. И ето, у почетку је дуго плакала, а после је постала зла...

М. Булгаков, Мајстор и Маргарита

Од свих истина, бирам поетске. Можда су почесто нереалне, бајковите, па и непрактичне и недовољно утешне, али су лепе. Најлепше. Једнима смешне, другима узвишене. Је ли то и некаква дефиниција патетике? Постајем ли ја то с годинама патетична? Па нека сам. Све је, на крају крајева, ствар избора. Човек може да изабере и да се суноврати у сопствени пораз. Само, нисам сигурна у том случају ко је кога изабрао, човек пораз или пораз човека. Не верујем у судбине и предестинације, али ипак, ипак, можда се нешто припрема у нама полако и дуго, много пре него што тога постанемо свесни или нам се предочи као извесно и одређујуће.

Намерно остати нечија неостварена чежња. Знам, звучи неизмерно глупо и у највишој мери одудара од свих хедонистичких принципа у овом, без остатка, материјалном свету, делује као бедно оправдање и изговор за пропуштено, па, ето, и то се деси. И то не из неког хира,

ината, осветољубивости, већ као најприхватљивија опција у констелацији одговарајућих околности. Наравно, која погодује сасвим специфичном сензибилитету. Неко би рекао да је таква опција врло вероватно условљена и једним страхом од живота људи који се од истог крију и панично узмичу, остајући под сигурним а загушљивим оклопом, негујући устрајно свој јалови култ *timora vitae*. Не одбацујем потпуно ни ту могућност. Но, склона сам да ствари барем представим на лепши начин.

Има речи које ће заувек остати неизговорене, посвета које никад неће бити написане на књигама које никад неће бити поклоњене... И с тим мора да се живи, да се навикне на свој бол као на константу, као део нас самих. Након много година, сви се ти болови, и емоционални и физички, испреплићу, смешају и улију у једно велико клупко у којем се и ми изгубимо, изједначимо с њим као својом новонасталом природом и само чекамо да се развије и расплете доводећи нас до краја патње који је уједно и крај свега. Међутим, до тада има времена које треба некако искористити до тренутка „when we have shuffled off this mortal coil“. И начин је ту ваљда битна ставка... И садржај. Толико је прича на овом свету, и стварних и фиктивно-литерарних, изничу пред погледом на сваком кораку, из сваког створења које сретнемо или знамо, места у које крочимо, књиге коју отворимо... Све је прича коју треба проживети или исписати, свако према свом нахођењу. Па и већ планетарно познате приче могу имати друкчије верзије или исходе поетских линија. Колико је која варијанта и у ком смислу истинитија зависи од афинитета читаоца и

воље да јој верује. Нема ко није чуо, рецимо, за Мајстора и Маргариту. Говорим, дакако, о свету који још чита, додуше врсти у изумирању. Тек, та прича о њима могла би да гласи и овако:

Био је то један мало чудан Мајстор. Добро, сваки је мајстор на своју руку, али овај је спајао у себи необичне крајности. Најогорченију самокритику и бескрајну сујету. Маратонске патње и тежње за инстант задовољствима. Распињући бес и логику здравог разума. Старачки умор од живота и детиње сусретање са њим. Борбе са ветрењачама и превентивно одбацивање људи (читај жена!) као заштиту од могуће повређености. Склоност ка идеализацији и панични бег од сваког везивања, под девизом „слободе“ коју је преузео од својих узора, брадатих песника-боема. Оно рањиво у себи лукаво-наивно заклонио је за царпе дием и „живот је један, зато га треба искористити у моменту, без жаљења, повратака и освртања“. Све у свему, једна контрадикторна персона. Можда Мајстор није био спреман да буде искрен према себи до краја, можда му је било важније да буде суверени владар своје приче, да одигра жељени лик у њој, него да је сасвим проникне, позабави се њеном суштином.

А шта рећи о Маргарити? Па, не толико храбра, не тако брзо спремна на жртву, не толико убеђена у истину и моћ речи. Ова Маргарита није имала ни привид „свега што је потребно за срећу“, није живела у прелепој вили, није имала наочитог, угледног, имућног и оданог мужа. Ни новца на претек, ни мноштво занимљивих познаника. Јесте имала дуге шетње и жудњу за изненадним, неодређеним,

осмишљавајућим испуњењем. Боравила је у кућици од страха сазиданој, негде дубоко у њој самој, па ју је тако увек носила са собом. Боловала је од вишка емоција које је обично прикривала маском недовољне заинтересованости. Патила је и од осврта и растанака, и вечност претпостављала тренутку. Да, резоновала је, живот је један, и незаустављиво пролазан. Али баш зато, и зато што има тако мало оног вредног и правог у њему, тога се треба држати, на томе радити, онда кад се открије. Стога јој је била позната страст посвећености и самозаборава у њој.

И Мајстор је налазио мир и надахнуће у шетњама. Кад су се сусрели, Маргарита није носила мимозе. А ни Мајстор није инсистирао на ружама, више је био у знаку каранфила и са ставом „Ти си једна неваљала девојчица, ако их не волиш“. Треба ли нагласити да се Мајстор јако „ложио“ на „неваљале девојчице“. Биле су му стална инспирација и објекти дивљања распаљене маште. Оне „фине“ су га збуњивале и оптерећивале. Па ипак, ту и тамо, пуштао је машти на вољу и кад су оне у питању. Маргарита је спадала у другу групу, по његовој категоризацији. На први поглед, појам крхкости и исконске женствености, остварење типичног мушког сна о незаштићеном створењу које ће им пружити то задовољство да се у његовој близини осећају као репрезентативни примерци своје врсте. Већ други поглед могао је да укаже на нешто друкчије садржаје, мало компликованији дух, унеколико захтевнију природу, потребу улагања покатакд и умних напора у комуникацију са њом. Да би баналност врсте привлачности коју је у старту осетио према Маргарити транспоновао у домен

лирског, назвао ју је својим „неоствареним сном“. Ипак, свака маштарија добија своју дубљу димензију ако се овенча ореолом осујећености, трагизма. „Савршен је једино недоконан сан“, писао је. А ту увек остаје простора за дописивање, домаштавање, могућност искривљења постојећег, за све верзије које су могле бити а нису се догодиле. Мајстор је био неизлечиво инфициран анахроним романтичарском позом. Већ смо поменули да је био склон идеализацијама. Налазио је да је Маргаритина, како му се чинило, аристократска непосредност у опхођењу, опчињавајућа за њега, надриреволуционара у души, како је волео да мисли о себи.

Маргарита није нешто нарочито очекивала од тог сусрета. Није био ни тако случајан, као у оригиналу, више би се могао назвати „случај са предумишљајем“. И није одмах препознала свог Мајстора. То „препознавање“ је дошло касније. Испрва јој се његова прича учинила шашавом, бизарном, неуверљивом, недостојном озбиљног разматрања а камоли прихватања, мада донекле забавном. Изгледало јој је да се ту фантазија и реалност чудно и неразлучиво мешају. А онда, нејасно како, заволела ју је. Или – пожелела да је разуме. Удубљивала се у њу, хтела да сазна њене изворе и токове, и што је најважније, може ли се и сама некако уткати у њено ткиво... Ау, тхере'с тхе руб! Са занимањем и истрајношћу ловца, крстарила је по Мајсторовим текстовима, ронила у њих, анализирала их, домишљавала. Тражила је у њима оно што оку није видљиво, оно испод свих етикета које је себи обилато прилепљивао, испод униформи у којима је парадирало. Па и

даље од тога. Трудила се да спозна оно што у себи види он сам кад не носи маске и кад сви други уочавају само нервозног, плахог, исувише брзог човека у хроничном конфликту са светом, са стварношћу. Трагала је за душом и путевима којима се може допрети до ње. У почетку је то можда више било интересовање неког ко воли да се игра психолога, а онда је, негде у крајичку свести, или неког другог унутрашњег простора, синнула идеја могућег повезивања. Ипак, из свог урођеног страха, неповерљивости према непознатом, концепта блискости до које се не стиже ни брзо ни лако, задржала је извесну резервисаност у спољашњем опхођењу са Мајстором. Рекао јој је да има гомилу познаника и ниједног пријатеља. Наравно, ту је одмах спазила упражњено место. Занемарила је општепознату мањкавост те намисли услед вечите тензије међу супротним половима. И поред очите жеље коју је он недвосмислено показивао, страст је, као мање битну, одложила за касније. Ниједном се није запитала да ли он жели да буде разоткривен, протумачен, и, тако огољен, истински повезан са другим људским бићем. То јој се питање чинило сасвим излишним, па то ваљда сви прижељкују. Није била увек сигурна да је она то биће за њега, али његови повремени „напади“ отварања и поверавања уверавали су је да је на добром путу. Заборавила је да постоји и нешто што се зове исповедна лирика, која, као и свака литература, тражи своју публику. Да живот и фикција нису исто чак ни кад припадају неком кога је сматрала Мајстором. Заборавила је и на његову огромну сујету, коју је одмах уочила, али благонаклоно

прешла преко ње, као и преко свих људских несавршености и мана. А та сујета, врсту уздржаности коју је сачувала према њему, погрешно је тумачила као ароганцију и одбијање. Неодређен и недефинисан однос између Мајстора и Маргарите, његове непозване критичарке, однос у којем је некад налазио нешто уметничко, постао је мучан за њега. Мајстор је, уморан од проживљеног, од пораза и мучнина, изградио на пољу емоција један упрошћен систем вредности као свој животни кредо и сигурно прибежиште. У њему су путеви тела и путеви духа били неспојиво раздвојени. Жена је изједначена с телом, а само додир са њим доноси сласт и некакву, чулну, утеху. Други нека воле и жале!.. Тако су сви Маргаритини напори спознавања, приближавања и спајања стазама духа били узалудни, осуђени на неуспех. Тачније, у очима Мајстора, од прототипа женствености претварали су је у заморну „паметницу“, неког са киме се дуго стоји у месту док живот журно граби... Остало јој је само једно, избор који се сам наметнуо, нетражени и нежељени ореол. Али ипак ореол.“

Прича у којој би главни ликови били овај Мајстор и ова Маргарита никад не одмиче даље од почетка. Мајстор се и овде одриче Маргарите (али никако и свог писања!), водећи се себи унапред задатим „логичним“ исходима. Али Маргарита не стиже да се суочи са својим демонима ни набави чудотворну крему од које би се подмладила и добила крила за језиво–узбудљив лет којим би спасла свог драгог. Овај Мајстор не допушта да буде „спасен“.

Недовољно освешћен о потреби свог избављења, не схвата напредну њене неостварене „племените мисије“ и улоге коју услед тог неуспеха бира. Могуће је да је пре она била та којој је спас био неопходан. Но, врата остају затворена. А остају и реке месечине, њене поплаве у ведрим ноћима, у којима изнова и изнова започиње и никад се не довршава разговор у Маргаритиној глави. Шетња без краја, без пресуда, погубљења и растанака, без непоправљивог и непремостивог. Нема ни Пилата ни Јешуе, само њих двоје – Маргарита и Мајстор, на широком месечевом путу. С времена на време, она се окреће и обраћа неком трећем, можда баш и Месецу и његовом великом, свевидећем оку, са молећивим питањем: „Па њега није ни било!? Молим те, реци, није га било!“ А не зна ни сама мисли ли на Мајстора или на крај приче...

*

О СПИСАТЕЉИЦИ

Сенка Војиновић

Рођена је у Краљеву 9. августа 1978. године. Након гимназије у Врњачкој Бањи студирала је српски језик и књижевност на Филолошком факултету у Београду.

Повремено пише кратке приче које објављује у електронским часописима.

Живи и ради у Београду.

Детективска прича | Сенада Мешковић

СЕЋАЊЕ НА АЛИСИЈУ

Постоје тренуци када се живот мења из корена, када донесемо одлуку која ће нама заувек променити живот или другима, тренуци када почињемо изнова или када се све завршава. Увек ти тренуци дођу неочекивано, без најаве и упозорења.

Патрисија Бенет се вратила у градић на обали у којем је проводила школске распусте посећујући рођаке, након петнаест година одсуства. Овог пута се вратила са одлуком да остане заувек. Уз помоћ своје рођаке, вршњакиње, Луизе, изнајмила је лепу кућицу на плажи, коју је могла са поносом назвати својим домом и пронашла посао у организацији за заштиту културне баштине.

Изгледало је као да јој је у том тренутку живот савршен. Стајала је са рођаком Луизом на балу поводом обележавања дана града и посматрала званице у свечаним хаљинама и оделима. То су већином били људи које је познавала у детињству, у малим градовима, већина становника се међусобно познају. Луиза је била лекар, те је познавала и више људи од осталих.

Патрисижину пажњу је привукао мушкарац који је у том тренутку ушао у салу, био је од оних који привлаче пажњу жена, изгледао је попут филмског глумца, у касним четрдесетим годинама, веома згодан и зрачио је харизмом.

Патрисија је у шоку препознала мушкарца који је прогања у њеним сновима.

– Видим да си и ти очарана Господином Савршеним. – приметила је Луиза кроз шалу.

– Ко је то? – упитала је знатижељно.

– Виктор Александер, најбогатији човек у околини. Успешан послован човек, власник неколико компанија, председник неколико фондација. Ах, да, и најпожељнији нежења у крају. – додала је завернички.

– Неко ко је одрастао и навикао на богатство.

– Не. Он је удовац, своју империју је саградио на новцу који је наследио од своје супруге.

– Прави си извор локалних трачева.

– Живети у малом градићу значи бити стручњак за трачеве. Заправо трачеви су овде начин живота.

Патрисија је променила тему да Луиза не би приметила да је Виктор Александер занима више него што би једну придошлицу требало да занима.

Један случајан сусрет, један обичан трач, поменут током ћаскања, довољни су да покрену читаву лавину догађаја, и Патрисија је била свесна да више ништа неће бити исто.

Два дана касније, посетила је Карлоту Паркер, председницу организације у којој је радила. Карлота Паркер је Патрисију подсећала на уседелице из високог друштва из неког викторијанског романа. Била је права дама, строга, али и љубазна у исто време, комбинација која се ретко сретала. Са својих шесдесет и две године била је у потпуности посвећена својој каријери.

У току разговора о послу, Патрисија је вешто поменула тему, споменула је ону која је заправо била разлог њеног доласка у посету госпођи Паркер.

– Ви сте Алисијина тетка, ако се не варам. – приметила је искру сумњичавости у Карлотином погледу. – Као дете сам школске распусте проводила у посети рођацима, познавала сам Алисију. Често сам се играла на плажи и сретала бих је док је долазила у шетњу на плажу. Увек је била љубазна према мени. Таква трагедија...

– Заиста си познавала Алисију? Како је то необично... после толико времена срести неког ко има лепо сећање на њу. – рекла је са уздахом туге. – Била је моја сестричина. Имала је тринаест година када су јој родитељи погинули у саобраћајној несрећи. Алисијин отац је био веома богат, и мислила сам да ће бити најбоље да је доведем да живи овде, далеко од медијске пажње. Увек је била тако крхко и нежно створење.

Карлота је обожавала своју сестричину и волела је да прича о њој, мада су у граду сви већ све знали о Алисији, па су избегавали ту тему пред Карлотом. Спомињање Алисије је будило ружне успомене.

– Ако се добро сећам, убила се. Скочила је са литице.

– Од тада је прошло пуних двадесет година. Имала је само двадесет и три године.

– Била је млађа него ја сада. Имам двадесет и шест година. Зашто је то учинила? Била је несрећна?

– Алисији неко време пре тога није било добро. Долазила је код мене и у сузама ми се поверавала да има празнине у сећању, да се буди на неком месту, а да не зна како је дошла тамо ни шта је пре тога радила.

– Дуго је имала проблема са памћењем?

– Не, почело је отприлике пола године након венчања. Удала се са двадесет година. Мислим да је била сувише млада за брак. Сви смо били у шоку када се убила. Нико није ни слутио да је њено ментално стање толико озбиљно.

– Није се радило о некој несрећи? Ако је имала рупе у сећању, можда је месечарила, или нешто слично?

– Не, није било сумње у самоубиство. Оставила ми је писмо.

– Вама, а не супругу?

– Можда је то чудно, али била сам јој једина породица. Још увек чувам то писмо.

– Да ли би било чудно ако бих тражила да прочитам њено писмо?

Карлота је оклевала неколико тренутака, али на крају је превагнуо предосећај да Партисија зна више него што је спремна да каже.

– Донећу ти писмо, нема никакве штете, ако ти покажем.

Вратила се десетак минута касније носећи коверту пожутелу од старости.

– Хвала Вам, знам да Вам је ово сувише болно присећање. – рекла је отварајући коверат и вадећи писмо.

„Најдража тетка Карлота,

Опрости ми што одлазим на овај начин. Знам да губим разум и плашим се да ћу морати да одем на лечење. Плашим се да ћу заувек бити затворена. Не могу поднети ни саму помисао на лудницу. Знам да ћу осрамотити породицу и молим те да ми опростиш.

Воли те,

Алисија“

– Како необично опроштајно писмо – рекла је готово шапатом.

– Због чега?

– Не знам, некако ми не звучи као нешто што би самоубица написао. Некако ми више изгледа као да је њена смрт била несрећни случај.

– Имала си шест година када се то десило?

– Да, можда се сећам погрешно. Извините, одузела сам Вам сувише времена. Требало бих да кренем. Само још нешто, које је било омиљено Алисијино цвеће? Хтела бих да јој однесем на гроб.

– Кале. Беле кале. Волела је њихов цвет у облику срца.

* * *

Два дана касније, када је Виктор Александар ушао у своју канцеларију, на радном столу га је дочекао букет са пет кала увезаних црном машном. Уз цвеће је била картица са одштампаним текстом:

„У сећање на Алисију. Знам шта се заправо догодило. Знам да Алисија није сама скочила са стене. Правда ће бити задовољена.“

* * *

Патрисија је опет сањала исти сан. Поново је имала шест година. Било је вече и искрала се из куће да би сама отишла на плажу. Поново је видела исти приказ. Алисија је стајала на литици, али није била сама. Још неко је био са њом. Виктор. Свађали су се, зграбио ју је за руке. Она се отимала. Већ у следећем тренутку, он ју је гурнуо. Видела је како Алисија пада. Чула је њен крик. Знала је да ће ујутро бити пронађено Алисијино тело смрскано доле на стенама.

Пробудила се обливена знојем.

Знала је да постоји само један начин да кошмари престану. Алисијина смрт мора бити освећена.

* * *

– Ти си луда! – рекла је Луиза након што јој је Патрисија испричала своју тајну. Седеле су на плажи и гледале величанствен залазак сунца изнад мора.

– Не верујеш ми? – упитала је очајно.

– Не кажем да ти не верујем. Кажеш да си видела убиство када си имала шест година и никоме никада ниси причала о томе.

– Зато што када сам била дете, нисам знала да је оно што сам тада видела било убиство. Тек сам сада повезала све конце. Тек сам на балу схватила шта сам заправо видела.

– Разумем те. – уверавала ју је Луиза. – Савршено разумем како се осећаш. Али желиш да оптужиш најмоћнијег човека у околини да је починио убиство пре двадесет година. При томе си уверена да је дрогирао Алисију да би сви мислили да је луда. Патрисија, заборављаш да је он веома моћан човек, који има пријатеље на високим положајима, који му дугују услуге. Заиста мислиш да ће ти неко поверовати? Играш веома опасну игру. Толику опасну да би могла да настрадаш.

– Знам да немам никаквих доказа.

– Тражила си од Карлоте да ти покаже писмо?

– Писмо је лако фалсификовати.

– Мислим да би требала да одустанеш од свега тога док не настрадаш.

– Луиза, разуми ме. Алисија заслужује да њен убица буде кажњен. – уверавала је рођаку.

– Немаш никаквих доказа. То увек имај на уму. Најбоље би било да одустанеш од свега тога, ако желиш да останеш и живиш овде.

– Не бојим се никога. Најмање Виктора Александера.

– Понекад је страх здрав. Ако желиш да живиш.

– Тражиш од мене да будем саучесник у убиству?

Желиш да прикривам злочин?

– Патрисија, то се десило пре двадесет година. Можда си све погрешно разумела. У овој игри, грешке се скупо плаћају.

– Нећу одустати. Алисија је заслужила да се истина сазна. – Патрисија је била упорна.

– Надам се да знаш шта радиш. Надам се. – упозорила ју је рођака.

* * *

Десетак дана касније, Патрисију је изненадило куцање на врата. Није очекивала госте. Када је отворила, угледала је непознатог мушкарца у педесетим годинама, у пратњи два полицајца у униформама.

– Ви сте Патрисија Бенет? – упитао је грубо и арогантно.

– Да. Како Вам могу помоћи? – упитала је збуњено.

– Ја сам инспектор Кастнер. Да ли могу да попричам са Вама?

– Наравно, уђите.

– Ви сте послали цвеће са претећом поруком господину Александру? Проверили смо купце у локалној цвећари.

– Да, послала сам му цвеће, али му нисам претила.

– Ви то не зовете претњом? Можда уценом?

– Нисам имала никакву намеру да било кога уцењујем. – Патрисија је полако губила стрпљење. Није јој се свидело у ком правцу је разговор кренуо. – Да ли могу да знам за шта ме оптужујете?

– Где сте били синоћ између 20х и 23х?

– Код куће. Гледала сам филм.

– Сами?

– Да, била сам сама. Да ли ми можете објаснити шта се догађа?

– Виктор Александер је поронађен мртав на плажи. Убијен. Неко је испалио три метка у њега. Неко ко му је нешто замерао.

– Оптужујете ме за убиство? – Патрисија је била у шоку.

Оно што је уследило, Патрисија као да је посматрала са стране. Као да се дешавало неком другом. Инспектор Кастнер ју је ухапсио, одвео у полицијску станицу и оставио саму да седи у соби за испитивање. Чинило јој се да тамо седи читаву вечност. Чинило јој се као да инспектор никада неће доћи.

– Госпођице Бенет, шта ми можете рећи о смрти Алисије Александер? – упитао је када је коначно ушао и сео за сто наспрам ње.

– Имала сам шест година када је умрла. Искрала сам се из куће и отишла сама на плажу. Видела сам Алисију да се свађа са Виктором и да ју је он гурнуо. Он је убио Алисију.

– Зашто сте чекали двадесет година да кажете шта сте видели?

– Тада нисам знала да је то убиство. Тек када сам га опет видела, двадесет година касније, препознала сам га. А сазнала

сам и мотив, сасвим случајно. Наследио је Алисијин новац. Био је нико и ништа пре брака са богатом наследницом.

– Имате среће, што је убица Виктора Александра признао убиство. Међутим, морам да Вам нагласим да сте ипак криви за две смрти.

– Не разумем.

– Одлучили сте да се играте детектива без размишљања о последицама. Изволите. – пружио јој је копију писма.

„Када сам чула да је Патрисија Бенет ухапшена за убиство Виктора Александра, знала сам да ми није остављен други избор. Нећу дозволити да невина особа плаћа за мој злочин.

Када је први пут дошла да се распитује о Алисији, знала сам да зна много више него што ми је рекла. Знала је шта се заиста десило Алисији.

Отхранила сам Алисију и волела сам је као да је моја ћерка. Само ми је она остала од породице након сестрине смрти. Алисија је увек била нежна, добра, била је сањар, веровала је у добро у људима, мислим да никада није истински открила колико људи могу бити зли, лажљиви, превртљиви, немилосрдни. Заљубила се у Виктора, себе кривим што нисам видела његову праву природу и његове праве намере. Желео је само Алисијин новац.

Кривим себе што сам тако лако поверовала у представу о Алисијиној болести, сада сам потпуно сигурна да јој је давао некакве лекове да би изгледало као да губи разум и да би самоубиство било оправдано.

Патрисија је тражила да прочита писмо које је Алисија наводно написала. Рекла је да је то чудно писмо за једног самоубицу. Касније сам размишљала и сумња је почела да ме изједа. Пронашла сам старе честитке, које ми је Алисија писала за рођендане и празнике, пажљиво сам проучавала рукопис. На крају сам одлучила да пошаљем писмо и честитке једном пријатељу, графологу. Потврдио ми је да је писмо фалсификовано, да га Алисија није написала. Додао је да је писмо урађено веома уверљиво. Рекла бих да га је можда написао и неки професионални фалсификатор.

Верујем да је Патрисија видела Алисијино убиство, али једном шестогодишњем детету то можда није изгледало као убиство. Вероватно није ни била свесна шта је видела. Петнаест година није долазила, и сада када се вратила, нешто је подстакло то сећање. Патрисија се сетила шта је видела пре двадесет година, сцена виђена очима шестогодишњег детета је добила смисао.

Није ми рекла, није ни морала. Наслутила сам. Видела сам да је забринута, да осећа кривицу, да жели да исправи неправду, али знала је да је практично беспомоћна. Сусрела се са истим проблемом као и ја. Није имала доказа, осим сећања. Ко би јој веровао?

Када сам сазнала да је опроштајно писмо фалсификовано, донела сам одлуку. Звала сам Виктора. Договорила сам састанак на месту где је пронађено Алисијино тело. Суочила сам се са њим. Признао је и смејао ми се у лице, јер је знао да немам доказа, да нико неће веровати у моју причу. Нисам споменула Патрисију. Мислио је да сам ја послала цвеће, оптужио ме је да хоћу да га уцењујем. Одмах

сам знала да је цвеће послала Патрисија. Хтела је да зна које је Алисијино омиљено цвеће да би јој однела на гроб. Виктор чак није ни знао да су кале Алисијино омиљено цвеће, није схватио симболику. Мислио је само на текст поруке.

Извадила сам пиштољ. Чак ни тада није схватао озбиљност ситуације. Није веровао да ћу ићи до краја. Рекла сам му: „Знам да ћеш се извући, да ти никада неће судити за Алисијино убиство. Али правда ће ипак бити задовољена. Алисија ће коначно моћи да почива у миру.“

Пуцала сам три пута у њега. Без кајања. Заслужио је.

Сада Алисија коначно може да почива у миру. Истина је откривена, а убица кажњен.

Патрисија, душо, сигурно се питаш зашто сам тако поступила. Одговор је једноставан. Умирем. Лекари су рекли да ми остаје највише шест месеци. Сада барем моја смрт неће бити узалудна. Убила сам Виктора, јер Алисијина смрт мора бити освећена. Само зато што знам да Виктору не би било суђено, не би завршио у затвору. А моја смрт? Па, ја ионако умирем. А пошто сам и ја убица, праведно је да својим животом платим за живот који сам узела.

То је био једини начин. Обе то знамо. Хвала ти, Патрисија, зато што си ми пружила истину. Коначно сам сазнала шта се догодило Алисији.

Уз ово писмо прилажем и наводно Алисијино писмо и честитке, које је она својом руком написала.

Карлота Паркер.“

– Видите шта се догоди када одлучите да на своју руку изигравате детектива?

– Инспекторе, да ли бисте ми поверовали да сам дошла у полицијску станицу и оптужила Виктора Александера за убиство? Обоје знамо да не бисте. Такви као он се увек извуку. Ово је био лак случај, зар не? Одмах сте добили признање на послужавнику.

– Госпођице Бенет, припазите на језик да се не бисте нашли у невољи.

– Инспекторе, ако ме не намераваате оптужити за неки злочин, онда намеравам да идем.

– Слободни сте. Можете ићи, али Вас упозоравам да се у будућности не мешате у полицијска посла.

– Не брините. Не намеравам. Збогом, инспекторе.

Патрисија је изашла из станице не осврћући се.

Није имала намеру да било ко настрада, а најмање да неко буде убијен, када је одлучила да тражи правду за давно заборављено убиство. Било јој је жао што је Карлота мислила да нема другог избора осим да правду узме у своје руке. Знала је да многи прођу некажњено за своје злочине, за многе жртве никада се не сазна шта им се заиста догодило.

Утеха јој је била чињеница да је Алисија на крају успела да добије правду, и што је могла да почива у миру.

Суботица,
1. јануара 2017.

О СПИСАТЕЉИЦИ

Сенада Мешковић

Рођена је 1989. године у Суботици, дипломирала право 2012. године, писањем као хобијем се бави од четвртог разреда основне школе, и још од основне школе највећа жеља јој је да буде писац. Воли књижевност, историју, архитектуру, историју уметности и шпански језик.

Пише романе и кратке приче у нади да ће једног дана објавити књигу, и учествује на књижевним конкурсима.

Први рад јој је објављен 2007. у *Годишњаку* поводом 100 година средње Економске школе *Боса Милићевић* у Суботици.

Живи у Суботици.

Песме за децу | Ђура Шефер Сремац

ДЕТЕ С ДРУГЕ ПЛАНЕТЕ

Чаробна бајка је бити МАЈКА –

она је Жена
величанствена!

Мајка не може бити тајка,
ту нема збора
ни поговора!

Мајчица твоја брчиће
нема, ал' зато има косу по
моди! Мајка је једна, радна
и вредна,
од јутра до сутра кућу спрема.
Најдраже биће које те роди!

А шта се може о тајки рећи?
Ништа, само да је див највећи!
Није то варка није ни бајка,

газда је куће јер тајка је тајка.

Узалуд буни се вредница мајка.

Каква је улога у целој ствари
тог малог бића, ситнога створа?

За тебе, детенце, нико не мари

јер тајка јури – радити мора...
Само си дете, игра ти треба,
па где је твоје парченце неба!?
Као заморче тета те дресира,
забранама те нервира, масира...
Мати решење,
неко спасење
за тебе, јадничка, још увек нема!
Тајка кô тајка – лута ил' дрема!
Понекад заплачеш,
понекад ћутиш,
сладолед прескачеш –
грдно се наљутиш:
– Ма, нисам, људи, с друге планете!
Примети, свете, једном то дете!

*

МОЈЕ ЉУБАВИ

Волео сам једну Тању
поклањао шминку, крему
треперео у чекању
распламсао о слатку трему.
Шта је љубав – није знала:
– Ја сам јако, јако мала –
нежно ми је цвркутала.

Волео сам ледну Снежу,
насмејану враголанку.
Још ми мисли, срце стежу
речи снежне на растанку.
О љубави није знала.
То је лудост! То је шала! –
к'о врапчић је чаврљала.

Каква ли је само била
драга, љупка као лане
лепотица Милка, Мила!
Појави се и – нестане...
Голубове је хранила
у паркићу моја вила.

Прхну љубав – доби крила!

Најзад, среће нађох зрно
после чежње до свемира.
Од додира сам претрн'о
кад ми срце дирну Мира:
– Волиш ли кад звезде сјају,
зрачак среће златом ткају
и љубав нам поклањају?

Мени сину: љубав то је –
песма среће спаја двоје!

НАЈЉУБАВНИЈА ПЕСМА

Дуго већ маштам танане снове

нежних очију кô поља мака
саткати у златасте стихове
о срцестрадању једног дечака.

Скриваше брижно најдраже име
под кључем срца, у врту тајни.
Када Њу угледа – зазвуче риме
у част лепоте зеница сјајни’.

Песме јој је срицао невешто,
певао звонким појем славуја,
а знао није шта је то нешто

што буди га пре Сунчева руја.

Шта све јој није желео рећи,
даривати је брдом поклона...

Но, морао би, јадник, утећи

кад стазом среће лепрша Она!

Ех, јуначину мучила тама,
плашио сумрак, болних ли мука!
А онда – у кућу бану мама

дамице љупке из комшилука!

Нарогушена нека теткица
загрме страшним, промуклим гласом:
– Зар због мангуца моја кћеркица
мора да бежи кô ждребе касом!?

Отац је се вао гневан, баш љут:
– Ко? Зар јединац! Мој миран синчић!
Запамтиће он и каиш и прут! Срамоти
ме тај деран, клинчић!

И зна се шта се на крају збило:
батине излечише нашег делију!
Птичици чежње сломи се крило...
Отад дечаци брижно љубав крију.

БАЛАДА ЈЕДНОМ ПЕВЦУ
Драги мој певац,

баш си крелац!
Зар ти не рекох:
Чувај зевац!
У зинтару ће те
комшија стрелац!

Ниси ти, певче, убого врапче,
насео си кô неко ђаче, још се
саплете о канапче
и баш пред нишан, јадни скакавче!

А ја те чекала крај потока
и одбијала кићене просце...
Ругали ми се: – Глупа си кока,
шкартирај певца, скокни у колце!

И спремила ти љубавни цветак,
надала ти се у срећни петак...
А ти не побеже – био си кратак
запрашио ти метак у батак!

Сад тужно ђубриште
пев твој иште:
– Где нам је газда,
фали нам вазда!?

Дичне ти нема
кресте ни шије –
паприкаш се спрема
код комшије!...

* * *

У миру почива
баксузна глава, о
коки снива испод
свода плава.

*(Из ауторске збирке „Пикали смо лопте крпењаче“,
Градска библиотека Рума)*

О ПЕСНИКУ

Ђура Шефер Сремац

Рођен је 12. фебрура 1950. године у Руми. Професор је југословенских књижевности, песник, афористичар и прозни писац. Објавио је три наест књига од 1982. године, када му је штампана прва – родољубива поема, па до 2016. када је објавио књигу хумора и сатире *Бећарски сремачки (р)епиграми*.

За своје књижевно стваралаштво Ђура Шефер Сремац је добио више награда и признања.

Заступљен у антологијама и лексикон има поезије, прозе и афористике: *Невенова антологија савременог српског песништва за децу и одрасле*, Нови Сад, 2005; *Коло пријатеља, Антологија поезије за децу и младе*, Београд, 2007; *Непролазни*, песници српске књижевности кроз векове, Јагодина, 2008; *Кад срце засветлуца*, антологија новијег српског песништва за децу и младе, Рума, 2009. и другим. Објављивао је у многим часописима и на интернет порталима.

Члан је неколико удружења и књижевних секција.
Живи и ствара у Руми.

Уредничково ћоше | Анђелко Заблаћански

Шта ли то песник смислено рече

У неколико речи тек њему знаних Да
некад, негде - у једно вече Пред њим
се клањаху и сени славних

Шта ли то песник у два-три стиха
Купује ил' продаје сву памет света
А и у немиру страст му је тиха
И давно прогнан је из душе детета

Шта ли то песник угарком пише
И црно платно дрчан црнилом
боји Кад једва у сну уме да дише
И сем у својој песми нигде не постоји

*

ОНИ

У пуној глави чувам гнезда умрлих птица И
осећам миришу пера, пев им мирише Док
упорно погледом ми кружи крешталица
Нудећи само непој и ништа, ништа више

Руке ми вежу људи без душе, без свог ума
У туђој снази бесни, сами пред собом дични
Мене би да одведу далеко од старог друма
Без темеља, без грађе куле дижу невични
А мојој птици бране умрли пев да оживи Залуд
гудала, струне – невични време кроје За
бездушје њино – увек су други криви Мада
знам – за њих – сем њих други не постоје

*

НОВО ДОБА

Дај ми мудрост везаног језика, Боже

И очи да само сенку видим своју,
Осећања испод најежене коже; Дај
разум сакривен у звездања броју.
За празне галаме уши нек оглуве.
Пробиј бубне опне да слушах тишину,
Јер волим је више од зујања муве, Кад
човек осети човека тежину.
Дај ми кутак света где нико не живи;
Бар не они што се подругљиво крсте,
Они што су прави – а сви други криви,
Што у крв и мед су умочили прсте.

МАЈСКА ТУГА

Мојој мајци

Колико је прошло часова, деценија

откако је бола крик испио ти очи?

С колико празнине пуна је синија,

кад у врч живота чемер се наточи?

Колико сетних мисли на хумку је пало,

још док име не видех на каменој плочи

и кад знадох да времена је тако мало,

пре него иза линије ногом се крочи?

И глуво доба ноћи тихо ти руке узе.

Линије више нема нити твог погледа.

Све се утиша, стаде – све сем тешке сузе,

светлост подушне свеће дрхтава, бледа.

Већ прођоше многи часови, деценије

и смирај си нашла болу што те јео,

али још осећам твој вид нада мном бдије –

чува, сад и од тебе старији, мој живот цео.

24. маја 2018.

ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ

1. Своје радове шаљите у једном ворд документу писане ћирилицом или српском латиницом са
словним знацима ђ, ж, ч, ћ, ш. У
противном радови неће бити узети у
разматрање.
2. Мејл за ваше радове sustinapoetike@hotmail.com
3. У тексту обавезно ставите своје име, годину
рођења, своју мејл адресу, а пожељне су краћа
биографија написана у трећем лицу и фотографија.
4. Документ означите својим именом и формом
текста који шаљете (песме, прича, афоризми, есеј...)
5. Прозне радове слати у формату до 12 000
карактера, величина фонта 12 и проред 1
6. Сви радови који стигну до средине непарног
месеца у години, ући ће у избор за објављивање у
наредном двоброју.
7. По правилнику Суштине поетике плаћање
хонорара није предвиђено

Главни уредник
Анђелко Заблаћански

Садржај

Реч уредника.....	5
У ретровизору Бранка Тарбук	6
ХУК НАШЕ КРВИ.....	6
Приказ Гордана Димитријевић.....	15
ЗБИРКА ПЕСАМА УТРУЛЕ РЕЧИ АНЕ ИЛИЋ	15
Трагом писаца Милена Ћировић.....	18
МОМЧИЛО НАСТАСИЈЕВИЋ.....	18
Две песме Душко Суботић	28
СВАКО ИМА СВОЈУ МАРИНУ	28
ИГМАН	29
О ПЕСНИКУ	29
Четири песме Миле Лисица.....	30
ТАКО МИ НЕДОСТАЈЕШ	30
НЕ ЗОВИ МЕ НИКАД ИМЕНОМ	31
ОНА ПОТАЈНО МРЗИ ЛЕПТИРЕ	32
КОЛИКО ЈЕ ЉУБАВИ ТЕБЕ СТВАРАЛО	32
О ПЕСНИКУ	33
Критика Сања Живковић	35
СУНЦЕ, ПОТОМ ЛИЛИЈАНА ХЕР.....	35
Споменар српских песникиња Кристина Павловић Рајић	38
ПРВА СРПСКА ПЕСНИКИЊА – ПОХВАЛА ЈЕФИМИЈИ.....	38
ТУГА ЗА МЛАДЕНЦЕМ УГЉЕШОМ	41
МОЉЕЊЕ ГОСПОДУ ИСУСУ ХРИСТУ	41
ПОХВАЛА СВЕТОМ КНЕЗУ ЛАЗАРУ	43
Култура Словена Дајана Лазаревић	46
ПРВИ ШТАМПАР ИСТОЧНИХ СЛОВЕНА – ФРАНЦИСК СКАРИНА.....	46
ЈЕДНА ПЕСМА ФРАНЦИСКА СКАРИНЕ.....	48
О АУТОРКИ.....	49

Прича из заумља Бранислав Банковић	50
ЈАБУКА.....	50
О ПИСЦУ	58
Кратка прича Александар Стевановић	60
ЈЕДИНА МОЈА	60
О ПИСЦУ	62
Три песме Срећко Алексић	63
ВРЕМЕ КОЈЕ УПОЗНАЈЕ ЉУДЕ.....	63
ТЕСТАМЕНТ	64
ПОЕТИКА КАМЕНЕ ЖУДЊЕ.....	65
О ПЕСНИКУ	66
Пет песама Невена Милосављевић.....	67
НЕ ПИТАМ	67
КАДА САМ ТЕ ПРВИ ПУТ СРЕЛА.....	68
ЖЕЛЕО БИХ	70
ИМАО САМ	71
САН	72
О ПЕСНИКИЊИ	73
Прва шанса Нина Ћосић	74
ОСВЕТЉЕН ПРОЗОР.....	74
О МЛАДОЈ АУТОРКИ	76
Песме у прози Марко Јовић.....	78
НАДИЈА САНТОС.....	78
ПОМОРАНЦЕ	79
О АУТОРУ	80
Ту поред нас Аћим Тодоровић.....	81
ПРЕД КОРИЋКОМ ЈАМОМ	81
ПОДВИЖНИК ВЈЕРЕ.....	82
МОНАХИЊА.....	83
РАСПЕЋЕ ЈУТРА	83
ПОД МАСЛИНАМА, ИСПРЕД РАЈА.....	84
О ПЕСНИКУ	85

Писци из окружења Марија Јурачић.....	86
ЈЕДРО НА ХОРИЗОНТУ	86
О СПИСАТЕЉИЦИ.....	89
Есеј Душица Чукић.....	90
ГРЕХ И ОСВЕТА У ЕСХИЛОВОЈ <i>ОРЕСТИЈИ</i>	90
ЛИТЕРАТУРА	96
О АУТОРКИ.....	97
Осврт Милан Тасић Д.....	98
ЧАРИ ЈЕДНОГ РОМАНА У СТИХУ.....	98
О АУТОРУ	115
РЕФЕРЕНЦЕ	116
Поезија нашег времена.....	117
Коста Косовац ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА	117
Небојша Станојековић * * *	118
Јадранка Бједов ПОКРИЈ МЕ СВОЈИМ ПОКРОВОМ БОГОРОДИЦЕ	118
Ирена Бодић ГОСТ САМ ИЗ ОБЛАКА.....	119
Лазар Тица РАСТАНАК.....	120
Милош Петронијевић КАД ПОМИСЛИМ.....	121
Зорица Тијанић ОБРИСАНО.....	123
Милена Ћировић ТИ	124
Афоризми.....	125
СТЕФАН ПЕТРОВИЋ	125
СНЕЖАНА МАРКО-МУСИНОВ.....	125
ВЛАДИМИР СТЕФАНОВИЋ.....	126
На причу прича Сенка Војиновић.....	127
ИСТО ТО, САМО МАЛО ДРУКЧИЈЕ	127
О СПИСАТЕЉИЦИ.....	134
Детективска прича Сенада Мешковић.....	135
СЕЋАЊЕ НА АЛИСИЈУ.....	135
О СПИСАТЕЉИЦИ.....	147
Песме за децу Ђура Шефер Сремац.....	148
ДЕТЕ С ДРУГЕ ПЛАНЕТЕ.....	148
МОЈЕ ЉУБАВИ	149
НАЉУБАВНИЈА ПЕСМА.....	151

Суштина поетике часопис за књижевност	
БАЛАДА ЈЕДНОМ ПЕВЦУ	152
О ПЕСНИКУ	154
Уредничково ћоше Анђелко Заблаћански	155
***	155
ОНИ	155
НОВО ДОБА	156
МАЈСКА ТУГА	157
ПИШИТЕ ЗА СУШТИНУ ПОЕТИКЕ	158

www.knjizevnicasopis.com

sustinapoetike@hotmail.com

Народна библиотека Србије

ISSN 2334-9417

COBISS.SR-ID 204386828

Ислази двомесечно
Глушци